

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ**

Diplomová práce

Historie účetnictví v českých zemích

History of accounting in the Czech Republic

Bc. Václav Hruška

Plzeň 2017

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta ekonomická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Václav HRUŠKA**
Osobní číslo: **K14N0058P**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika a management**
Název tématu: **Historie účetnictví v českých zemích**
Zadávací katedra: **Katedra financí a účetnictví**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

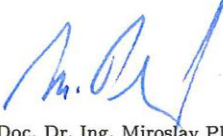
1. Rozdělte období od 18. století do současnosti na etapy dle hlavních historických milníků.
2. Na základě studia odborné literatury charakterizujte jednotlivé etapy, definujte nejvýznamnější milníky daných etap a stanovte vlivy, které na danou etapu působily.
3. Formulujte dopady, které tyto vlivy měly na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva resp. podniků.
4. Zhodnoťte celkový vývoj evidence hospodářské činnosti ve sledovaném období a vypracujte závěr.

Rozsah grafických prací: **neuveden**
Rozsah kvalifikační práce: **60 - 80 stran**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**
Seznam odborné literatury:

- **BĚLINA, Pavel a kol.** *České země v evropských dějinách.* Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-793-9
- **FIALOVÁ, Ludmila a kol.** *Dějiny obyvatelstva českých zemí.* Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0720-0
- **JANHUBA Miloslav.** *Základy teorie účetnictví.* Praha: Oeconomica, 2006. ISBN 80-245-0852-4

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Jana Hinke, Ph.D.**
Katedra financí a účetnictví

Datum zadání diplomové práce: **23. října 2015**
Termín odevzdání diplomové práce: **25. dubna 2016**

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

Prof. Ing. Lilia Dvořáková, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 23. října 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

„Historie účetnictví v českých zemích“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne

.....

podpis autora

Poděkování

Děkuji paní Ing. Janě Hinke, Ph.D. za odborné vedení a konzultace, které mi poskytla během vypracování diplomové práce.

Obsah:

Úvod.....	8
1. Cíl a metodika práce.....	9
2. Etapizace a tvorba časové řady.....	10
3. Čechy pod vládou Marie Terezie a Josefa II., počátky industrializace.....	12
3.1. Charakteristika období z pohledu politického.....	12
3.1.1. Vývoj ve světě.....	12
3.1.2. Vývoj v českých zemích.....	13
3.2. Charakteristika období z pohledu sociálního.....	13
3.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského.....	17
3.4. Komparace charakteristik.....	22
4. Formování odporu proti josefínským centralizačním snahám, české národní obrození, utváření novodobého českého národa, rozvoj industrializace.....	25
4.1. Charakteristika období z pohledu politického.....	25
4.1.1. Vývoj ve světě.....	25
4.1.2. Vývoj v českých zemích.....	27
4.2. Charakteristika období z pohledu sociálního.....	27
4.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského.....	30
4.4. Komparace charakteristik.....	32
5. Vláda Františka Josefa I. (1848 – 1916), směřování k samostatnému státu.....	34
5.1. Charakteristika období z pohledu politického.....	34
5.1.1. Vývoj ve světě.....	34
5.1.2. Vývoj v českých zemích.....	36
5.2. Charakteristika období z pohledu sociálního.....	37
5.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského.....	39
5.4. Komparace charakteristik.....	42

6. Vznik samostatného československého státu, období první republiky.....	45
6.1. Charakteristika období z pohledu politického.....	45
6.1.1. Vývoj ve světě.....	45
6.1.2. Vývoj v českých zemích.....	46
6.2. Charakteristika období z pohledu sociálního.....	48
6.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského.....	50
6.4. Komparace charakteristik.....	52
7. Německá okupace – 2. světová válka.....	55
7.1. Charakteristika období z pohledu politického.....	55
7.1.1. Vývoj ve světě.....	55
7.1.2. Vývoj v českých zemích.....	56
7.2. Charakteristika období z pohledu sociálního.....	57
7.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského.....	58
7.4. Komparace charakteristik.....	59
8. Přejít od lidově demokratického systému ke komunistickému režimu.....	62
8.1. Charakteristika období z pohledu politického.....	62
8.1.1. Vývoj ve světě.....	62
8.1.2. Vývoj v českých zemích.....	62
8.2. Charakteristika období z pohledu sociálního.....	64
8.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského.....	65
8.4. Komparace charakteristik.....	67
9. Pád komunismu, období před vstupem do EU.....	70
9.1. Charakteristika období z pohledu politického.....	70
9.1.1. Vývoj ve světě.....	70
9.1.2. Vývoj v českých zemích.....	70
9.2. Charakteristika období z pohledu sociálního.....	71

9.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského.....	71
9.4. Komparace charakteristik.....	73
10. Období po vstupu ČR do EU.....	75
10.1. Charakteristika období z pohledu politického.....	75
10.1.1. Vývoj ve světě.....	75
10.1.2. Vývoj v českých zemích.....	75
10.2. Charakteristika období z pohledu sociálního.....	75
10.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského.....	76
10.4. Komparace charakteristik.....	77
Závěr.....	79
Seznam tabulek a grafů.....	81
Seznam použité literatury.....	83

Úvod

„Ekonom potřebuje, za první – znát ekonomickou teorii, aby ho vedla; za druhé – statistiku, aby mu poskytla kvalitní empirické údaje; a za třetí – potřebuje znát historii – a právě znalosti historického rozměru nejvíce ekonomům chybí.“

(J.A. Schumpeter)

Již od počátků obchodů mezi starověkými obyvateli prvních civilizací vznikala také potřeba tyto obchody evidovat. Začínaly se vést záznamy o dlužích, pohledávkách a majetku pro potřeby obchodníků. Zároveň zde vyvstala potřeba státu či jeho jednotlivých složek vést přesné záznamy o předpisech plateb daní a o jejich platbách. Spolu s odklonem od placení v naturáliích bylo nutné zachycovat hodnotu těchto transakcí v peněžním vyjádření.

Zaznamenávání těchto transakcí bylo zpočátku v gesci kněží a duchovních. Proto byla oblast evidence hospodářské činnosti obyvatelstva již upravena např. v Chammurapiho zákoníku či v Bibli: „zapiš vše, co vydáváš a přijímáš“ (Starý zákon, Kniha Sirachova, kapitola 42).

Pro potřeby systematického přehledu o předpisech a platbách daní, nutného pro řízení větších oblastí či celých států, již nestačili kněží a vznikaly profese specializovaných úředníků a písařů. Dále rozvoj obchodu kladl vysoké požadavky na úplnost, přehlednost a správnost. Vznikl samostatný obor, účetnictví. S vynálezem papíru či vznikem prvních účetních systémů a jejich definováním, např. L. Paciolim v díle Souhrn o aritmetice, geometrii, podílech a úměrách, byl položen základ novodobé evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva a podniků.

V českých zemích získala tato evidence na významu zejména od druhé poloviny 18. století, kdy se české země staly součástí Habsburské monarchie. Bylo zavedeno tzv. kamerální účetnictví, které bylo užíváno až do roku 1954. Následně bylo účetnictví nahrazeno centrálně řízenou a plánovanou ekonomikou. Další reformy účetnictví proběhly v souvislosti s přechodem na tržní ekonomiku v roce 1991. Vývoj evidence hospodářské činnosti obyvatelstva a podniků byl v následujících letech ovlivněn zejména požadavky na harmonizaci s evropským právem.

1. Cíl práce a metodika zpracování

Cílem práce je rozčlenit časový úsek počínající vládou Marie Terezie (tzn. rokem 1743) po rok 2017 dle hlavních historických milníků, a dále provést deskripci jednotlivých úseků z pohledu politického, sociálního a hospodářského, definovat vlivy, které byly pro danou etapu charakteristické a formulovat dopady těchto vlivů na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků.

Evidenci hospodářské činnosti jsou myšleny veškeré formy zaznamenávání majetku, ekonomických prospěchů či újem, v novodobém pojetí tedy formy vedení účetnictví či daňové evidence.

Důvodem pro zvolení začátku časové osy je skutečnost, že dle mnoha autorů (Čapka, Čornej, Bělina a kol., Kašpar) Marie Terezie výrazně ovlivnila další osudy habsburské monarchie a je považována za tvůrkyni moderního rakouského státu. Konec časové osy je vymezen rokem vypracování práce. Z metodických důvodů bude celá časová osa rozdělena na méně než 10 období.

Zpracování celé práce se bude opírat o studium literatury pojednávající o politických, sociálních, hospodářských a dalších aspektech v rámci jednotlivých etap zvolené časové řady. Geograficky je práce soustředěna pouze na prostor českých zemí.

Přínosem práce bude ověření následujícího předpokladu: Na základě komparace charakteristiky období z pohledu politického, sociálního a hospodářského lze definovat hlavní vlivy a formulovat dopad těchto vlivů na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků.

Hlavním zaměřením práce je tedy právě evidence hospodářské činnosti obyvatel, resp. podniků. Práce neaspiruje na podrobný popis historických událostí, charakteristiky jednotlivých období budou konstruovány pouze v té míře, aby bylo možné naplnit cíl práce.

2. Etapizace – tvorba časové řady

V rámci každého vymezeného období dojde nejprve k rešeršnímu zpracování charakteristiky období z pohledu politického (např. zahraniční situace, domácí situace, legislativa), dále sociálního (např. demografický vývoj, životní úroveň, kulturní činnost) a hospodářského (např. hospodářské úroveň, úroveň státní správy, způsob evidence majetku a hospodářské činnosti). Dále budou definována nejdůležitější data a skutečnosti, která by mohla mít vliv na analyzované období. Z komparace charakteristiky období se zjištěnými skutečnostmi v oblasti evidence hospodářské činnosti vyvstanou vzájemné vazby.

Časový úsek byl rozdělen na jednotlivá období dle významných historických jevů a událostí, které v jednotlivých obdobích probíhaly.

Tab. 1: Periodizační celky časového úseku

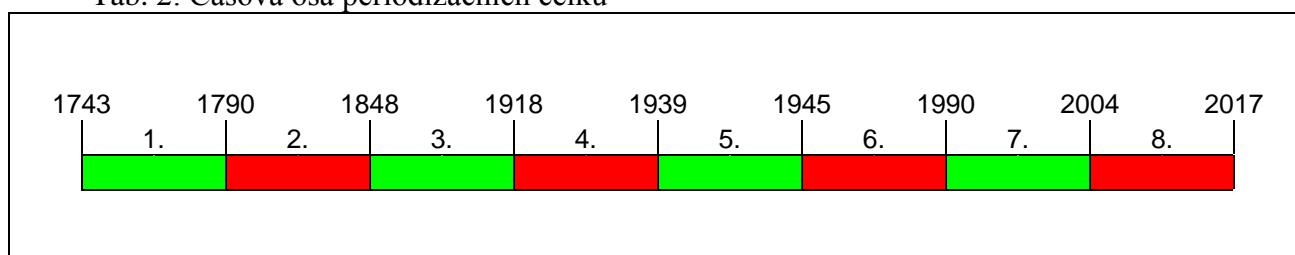
Vymezení období	Definice jevu/události	Druh jevu/události
1743 - 1790	Čechy pod vládou Marie Terezie a Josefa II., počátky industrializace	Kulturně-politický, celospolečenský,
1790 - 1848	Formování odporu proti josefínským centralizačním snahám, české národní obrození, utváření novodobého českého národa, rozvoj industrializace	Kulturně-politický
1848 - 1918	Vláda Františka Josefa I. (1848-1916), směřování k samostatnému státu	Politický, celospolečenský
1918 - 1939	Vznik samostatného československého státu, období první republiky	Politický, celospolečenský
1939 - 1945	Německá okupace – 2. světová válka	Politický, celospolečenský
1945 - 1990	Přechod od lidově demokratického systému ke komunistickému režimu	Politický
1990 - 2004	Pád komunismu, období před vstupem do EU	Politický
2004 - 2017	Období po vstupu ČR do EU	Celospolečenský

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Periodizační celky byly zvoleny dle jednotlivých historických milníků, které definovaly dané období. Období vlády Marie Terezie a Josefa II. bylo vymezeno rokem 1743, kdy Marie Terezie nastoupila na český trůn, a rokem 1790, kdy umírá Josef II. Počátek následující etapy, Formování odporu proti josefinským centralizačním snahám, české národní obrození, utváření novodobého českého národa, byl tedy charakterizován rokem 1790. Jako následující historický milník byl zvolen rok 1848, kdy se Evropou šířila revoluce. Od roku 1848 probíhaly snahy o samostatný český stát, které vyvrcholily roku 1918 vznikem Československé republiky. Období První republiky ukončila německá okupace roku 1939. Periodizační celek Německá okupace byl tedy vymezen rokem 1939 a rokem 1945, koncem 2. světové války a osvobozením Československé republiky. Následující období od roku 1945 do roku 1990 bylo charakterizováno přechodem od lidově demokratického systému ke komunistickému režimu. Období od pádu komunismu v Československé republice roku 1990 je dále definováno rokem 2005, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie. Poslední období je definováno rokem 2005 a rokem vypracování práce.

Pro každé vybrané období bude vypracována vlastní časová osa, která bude zachycovat významná data v jednotlivých politických, sociálních a hospodářských obdobích. Grafické vyjádření periodizačních celků lze znázornit následující tabulkou.

Tab. 2: Časová osa periodizačních celků

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

V závěru každého období bude vypracován graf vlivů, které působily na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků. Tyto vlivy budou barevně odlišeny, pro vliv politický bude použita modrá barva, pro vliv sociální barva červená a pro vliv hospodářský barva hnědá. Vlivy, které se sejdou v jedné linii, budou dále hodnoceny jako přímé, ostatní jako nepřímé.

3. Čechy pod vládou Marie Terezie a Josefa II. , počátky industrializace

Toto období je vymezeno korunovací Marie Terezie roku 1743 českou královnou a rokem 1790, kdy zemřel Josef II.

3.1. Charakteristika období z pohledu politického

Z politického pohledu lze období charakterizovat z hlediska zahraničních, světových událostí a dále z hlediska událostí, které se odehrávaly v českých zemích.

3.1.1. Vývoj ve světě

V Rakouském vévodství, Českém, uherském a chorvatském království vládla Marie Terezie, Království Velké Británie vládl král Jiří II., Francouzskému království vládl Ludvík XV., v Rusku byla hlavou státu Alžběta I. a hlavou katolické církve byl papež Benedikt XIV. Ve světových událostech toto období zahrnuje např. rok 1743, datum narození Thomase Jeffersona, významného amerického politika a státníka. 4. července 1776 ratifikací Deklarace nezávislosti vznikly Spojené státy americké.

Po smrti císaře Karla VI. dne 20. října 1740 vymřel rod Habsburků po meči, neboť po něm nenastoupil na trůn žádný mužský dědic. Císař proto již roku 1713 sepsal Pragmatickou sankci, která v tomto případě určovala jako nástupkyni na trůn jeho dceru Marii Terezii. Nástupnictví Marie Terezie však okolní státy, zejména pak Bavorsko, Francie a Prusko, odmítly uznat a nastalo období Válek o dědictví rakouské. Díky špatné finanční situaci a zanedbanému stavu rakouské armády však Francie obsadila velkou část Čech (Bělina, 2006).

Během války Prusko obsadilo severní Moravu a zejména ekonomicky rozvinuté Slezsko. Pro svou významnost se stalo Slezsko, respektive jeho ztráta, důvodem dalších střetů mezi Rakouskem a Pruskem. Vysoká vojenská disciplína a organizovanost nejen pruské armády, ale i celého pruského státního aparátu se však ukázala jako rozhodující a roku 1748 byla podepsána mírová smlouva, kde se Rakousko definitivně vzdalo všech nároků na Slezsko (Bělina, 2006).

V následujících letech se na území severních Čech v rámci Sedmileté války probojovala pruská armáda. Roku 1756 byla pruskými děly ostřelována pražská města. Obležení bylo roku 1757 prolomeno. Do konce války roku 1763 se již v českých zemích žádná nepřátelská armáda neobjevila (Pekař, 1991).

3.1.2. Vývoj v českých zemích

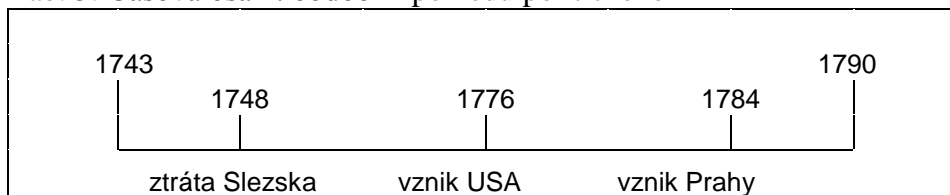
V zemích Koruny české, které byly pevnou součástí Habsburské monarchie, se roku 1753 narodil Josef Dobrovský, dále je roku 1780 položen základní kámen pevnosti Terezín. Spojením Hradčan, Malé Strany, Starého a Nového města vzniklo roku 1784 královské město Praha.

Výše zmíněné neúspěchy na bitevním poli, ale i tíživá ekonomická situace monarchie – státní dluh činil 271 milionů zlatých, naopak příjmy státní poklady poklesly v důsledku ztráty Slezska téměř o polovinu, přinesly jasnou a nutnou potřebu reformace (Bělina, 2006).

Díky ztrátě Slezska utrpěla monarchie politické, kulturní i ekonomické škody. Tato ztráta však položila základ budoucího vývoje a prosperity českého národa (Pekař, 1991).

Následně byly zvolené události zaneseny do tabulky.

Tab. 3: Časová osa 1. období z pohledu politického

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi významné vlivy bylo zařazeno: ztráta Slezska, vznik USA a vznik Prahy.

3.2. Charakteristika období z pohledu sociálního

V roce 1746 se narodil Francisco Goya. Roku 1786 bylo založeno Vlastenecké divadlo Bouda či roku 1787, při návštěvě císaře Josefa II. v Rusku, vznikaly na návrh knížete Grigorije Potěmkina tzv. Potěmkinovy vesnice, jako důkaz úspěšnosti ruské reformní politiky Kateřiny II. V říjnu roku 1787 měla v Praze premiéru opera Don Giovanni od skladatele Wolfganga Amadea Mozarta.

V období 18. století nahradilo osvícenství klasickou středověkou organizací státu. Tato doba reprezentovala přeměnu tehdejšího pohledu na svět, kdy klasické katolické pojetí světa ustupovalo osvícenství, víře v samotný lidský rozum, do popředí se dostával vědecký výzkum, který měl zodpovědět veškeré otázky a vyřešit negativní společenské jevy (Čornej, 1995).

Zavádění osvícenských reforem bylo v pravomoci úzkého okruhu rádců Marie Terezie a později i Josefa II., proto se tento způsob vlády nazýval osvícenský absolutismus. Nejúčinnější nástroj, který měl panovník k dispozici, byla administrativní reforma. Nositeli pravomocí nutných pro chod státu už nebyly duchovní autority, neboť panovník, služebník státu, si více cenil profesionálních úředníků a vojáků. Nicméně tyto úředníky bylo nutné pro zachování vlastní neomezené moci panovníka podřídit určitému dohledu. Za tímto účelem vznikla tajná policie, která spadala pod osobní panovníkův dohled (Bělina, 2006).

Existence státu v osvícenské době byla spojována nejen s reformami, ale i s určitou společenskou kázní, např. stálé armády. Zamezilo se skutečností, že po skončení válečných střetů se krajinou pohybovaly skupinky vojáků „na volné noze“, kteří společně s kriminálníky terorizovali Evropu a ta se tak stala bezpečnější (Bělina, 2006).

Jako další opatření, které mělo zajistit společenskou kázeň a pozvednout vzdělanost obyvatel monarchie a tím i monarchii samotnou, bylo uzákonění pravidelné školní docházky roku 1774.

Dalším impulzem, který potvrdil nutnost reformací, byly robotní stávky, které přerůstaly ve vzpoury. Jejich příčinou byly jednak neutěšené životní podmínky poddaných, kteří byli vystaveni mnohdy krutým praktikám vrchnosti, a také hladomor, který se rozšířil v českých zemích roku 1771. Tato povstání byla vojskem vždy krvavě potlačena, aniž by došlo ke zlepšení. Důkazem může být i známé české úsloví „dopadnout jako sedláci u Chlumce“, které vzniklo na základě události z roku 1775, kdy bylo potlačeno povstání sedláků proti vrchnosti v okolí Chlumeckého zámku v severovýchodních Čechách (Černej, 1995).

„Pravým dobrodiním byl selskému lidu patent robotní, jímž slevena jest robota na půl času (3 dni v týdnu) a připuštěno vyvazení její za cenu určitou. Avšak přemnoží rolníci nerozumějíce s důstatek nařízení tomuto, domnívali se, že zrušuje patent roboty veškeré, a jen páni že zpěčují se úplně to prohlásit. Josef II. stal se velkým dobrodincem lidu selského zrušiv 1781 nevolnictví, tak že se mohl od nynějška každý jakémukoli řemeslu, studiu a neb zaměstnání oddati, nepotřebuje k tomu povolení vrchnostenského.“ (Kovář, 1872, s.83).

Za těmito opatřeními byla vidět snaha reformovat stávající systém, který byl založen na zemědělské prvovýrobě. Tento systém byl příčinou nízké produktivity práce a fyzické i

morální zbídačenosti poddanského obyvatelstva. Jak již bylo zmíněno výše, tento systém také vedl ke stávkám a vzpourám, které vytvářely živnou půdu pro nepřátelskou, zejména pruskou propagandu. Daňové zatížení poddanských usedlostí nemělo přesáhnout 30 % výnosů pozemku. Důvod, který vedl ke snížení z původních 42 % daně, byl ryze pragmatický. Snížení sazby mělo díky zvýšení „disponibilních zdrojů“ obyvatel přinést větší spokojenost a loajalitu vůči monarchii (Bělina, 2006).

Z pochopitelných důvodů šlechta po smrti Josefa II. donutila jeho nástupce Leopolda II. k odvolání patentu, převod roboty na peněžní plat byl zrušen a povinnost roboty zůstala zachována ve stejném rozsahu jako před rokem 1781.

Doba osvícenství i díky těmto změnám přinesla lepší kvalitu a pestrost stravy, rozvoj lékařské péče či hygienické osvěty i zvyšující se počet obyvatel v Evropě. Tento růst vyvolal potřebu po podrobnějších a opakovaných sčítáních obyvatel a na výsluní se dostal nový pojem - statistika (Šárochová, 2006).

Rozvoj statistických věd s sebou přinesl první statistické přehledy, např. soupisy obyvatel, domů či pohybu peněz. Docházelo také k jakémusi „zrovnoprávnění“ v rámci statistické jednotky. Z pohledu státního zájmu již nebyl kladen rozdíl mezi šlechticem, měšťanem, knězem či sedlákem (Bělina, 2006).

Je nutné si ovšem uvědomit, že statistika jako exaktní věda sice začínala „na zelené louce“, ale základní evidence obyvatel již prováděla církve a to pomocí každoročního seznamu farníků, kteří přistupovali k povinné velikonoční zpovědi (Fialová, 1998).

Reskriptem z roku 1753 však Marie Terezie zavedenou praxi změnila a zavedla tak úplně nové třídění zaznamenaného obyvatelstva. Nové třídění spočívalo v rozdělení farníků na komunikanty, tedy dospělé obyvatelstvo, mládež způsobitou náboženské výchovy a na nedospělé děti. Zároveň u každé skupiny bylo nutné uvést pohlaví, věk a stav. Tyto soupisy měly být zasílány přímo do Vídně a jejich obsah měl být přísně utajen. Utajení bylo tak výborné, že originální tabely byly objeveny až roku 1855 a vydány roku 1909 (Fialová, 1998).

Je ovšem možné nalézt v těchto soupisech nedostatky, neboť zájem o přesnost jednotlivých výkazů klesal. Nikdo si tedy nevěšmal například nesouladu mezi počtem lidí dle věkových skupin a počtem lidí dle profesí (Fialová, 1998).

V roce 1754 žilo v Čechách 2,1 milionu obyvatel. Roku 1781 již 2,9 milionu. Celkem žilo v monarchii roku 1781 téměř 21 milionů obyvatel (Pekař, 1991).

Probíhalo také sčítání lidu, které poskytlo podklad pro další rozhodování a plánování. V českých zemích žilo k roku 1770 asi 4 100 000 lidí, je ovšem nutné přihlídnout i ke skutečnosti, že z důvodu povinných odvodů do armády se mladí muži vyhýbali jakékoliv evidenci, uvedená číslo byla tedy nepřesná (Čornej, 1995).

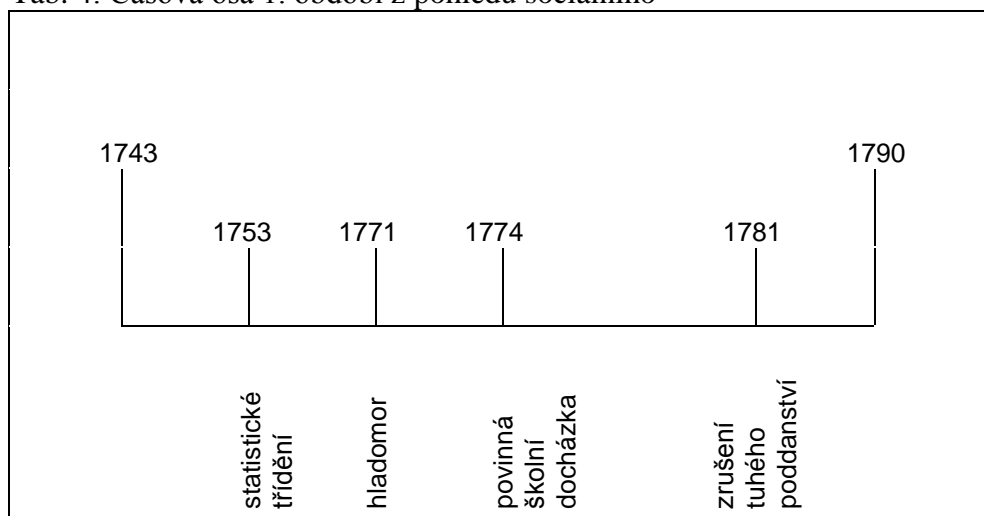
Velké mezery ve statistických výkazech odhalilo i porovnání dat z roku 1754 a dat z roku 1761. Nutno ovšem podotknout, že již sama skutečnost, že výkazy mezi roky 1755 až 1760 nebyly vyhotoveny, byla v rozporu s císařským nařízením, neboť reskript původně nařizoval provádět šetření každý rok. Alarmující skutečností bylo porovnání počtu obyvatelstva, kdy došlo mezi roky 1754 a 1761 v rakouských zemích ke snížení o 16 % a v Čechách o 24 %. V nejvíce sledované kategorii mužů 15 až 20 let, budoucích vojáků, došlo k poklesu obyvatel o 14 % (Fialová, 1998).

Tato zjištění měla za následek přenesení šetření do pravomoci armády. Armádní statistiky byly z hlediska rozsahu šetření mnohem chudší, neboť se zaměřovaly pouze na bojeschopné muže, nicméně byly mnohem efektivnější, neboť se podařilo „objevit“ jen na území Čech 600 000 „nových“ obyvatel. Dle takto zjištěných šetření měly české země roku 1770 celkem 4,172 milionu obyvatel. V tomto roce se také šetření provádělo přímo „dům od domu“, kdy důstojníci kontrolovali skutečný stav se stavem uvedeným v matričních záznamech. Obyvatelstvu se také zakázalo měnit příjmení a všechny domy byly očíslovány. Organizační složka šetření se velmi osvědčila, neboť její zásady převzala všechna šetření prováděná v Rakousku i v Československu (Fialová, 1998).

Růst počtu obyvatelstva byl zpravidla plynulý. Z těchto údajů lze také vysledovat vliv průmyslové revoluce na hustotu obydlení. Do začátku průmyslové revoluce platilo tvrzení, že hustota obydlení byla přímo úměrná vhodnosti půdy pro zemědělství. Tedy čím lepší byla úrodnost půdy, tím více poddaných se na ní nacházelo. Jedinou výjimkou byla místa, kde se těžily a zpracovávaly kovy či nerosty. S rozvojem průmyslu a podnikání však přišly změny, např. díky nálezů sklářských písků a sklářskému průmyslu se zvyšovala hustota obyvatel v Jablonci nad Nisou, po založení Vítkovických železáren, nejvýznamnějšího podniku tohoto druhu v monarchii, zaznamenalo růst Ostravsko. S růstem průmyslové výroby také docházelo ke zvyšování podílu osob žijících ve městech. V polovině 18. století žila ve městech desetina obyvatel, do konce 19. století to již byl téměř každý druhý (Fialová, 1998).

Následně byly tyto události zaneseny do tabulky.

Tab. 4: Časová osa 1. období z pohledu sociálního

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejvýznamnější vlivy z pohledu sociálního bylo zařazeno nové statistické třídění, hladomor roku 1771, uzákonění povinné školní docházky a zrušení tuhého poddanství.

3.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského

Roku 1776 skotský národohospodář Adam Smith publikoval svoje dílo Pojednání o podstatě a původu bohatství národů, které se stalo základem politické ekonomie. V roce 1769 James Watt získal patent na parní stroj.

Velkou překážkou v reformním úsilí se stala vyšší šlechta a její politická reprezentace. Tyto reprezentace velice často bojovaly mezi sebou o moc, ale také společně mařily, sabotovaly či zdlouhavě projednávaly veškeré reformní zákony. Také nesly vinu na více než liknavém odvodu daní či doplňování a výzbroji armády. Pro ilustraci lze využít rok 1750, kdy byl českým stavům odebrán fond na výstavbu státních silnic (obdobu dnešního fondu rozvoje infrastruktury) a předán českému komerčnímu konsenzu, čili státní instituci, aby bylo zaručeno, že vybudované silnice prospějí hospodářské integraci monarchie (Bělina, 2006).

Reformace změnila i organizaci státní správy, nejvyšší institucí se stalo zemské gubernium. „Guberniu zemskému podřízena byla krajská hejtmanství. R. 1751 byly Čechy na 16 krajů rozděleny a v každém jeden krajský úřad zřízen, jehož náčelník – krajský hejtman – nebyl jak dosud brán ze šlechty téhož kraje, nýbrž byl to úředník zeměpanský, jímž mohl se státi kdokoli. Úřadům těmto uloženo mimo politickou správu

téhož kraje aj. také i to, aby ujímaly se poddaných proti vrchnostem.“ (Kovář, 1872, s. 86).

Roku 1748 byl dokončen soupis poddanské půdy – tereziánský katastr, který se stal lepším základem pro výběr daní. *„Berně nejsou již také více vybírány pod dozorem stavů, ano i každoročné povolování jich skrze sněmy zemské mělo přestati, neboť se měly daně v budoucnu vybírat vedle výměry a jakosti půdy rolní.“* (Kovář, 1872, s. 88).

Dále došlo ke sjednocení rakouské měny, zavedení jednotného systému měř a vah a také ke sjednocení celních tarifů v jednotlivých zemích monarchie. Tyto změny iniciovala již Marie Terezie, ale jejich následek, zlepšení finanční a bezpečnostní situace v monarchii, se projevil až za panování Josefa II. (Bělina, 2006).

Roku 1748 činily příjmy monarchie 27,4 miliónu zlatých. Největší podíl na těchto příjmech měly přímé daně. Na stránce výdajů hrály největší roli náklady na vojsko – celá polovina rozpočtu, na splátku dluhů šlo 30 %. V roce 1768 činily příjmy 42 miliónů zlatých, ke konci 18. století činily 90 miliónů zlatých. Státní dluh roku 1793 vzrostl na 390 miliónů (Pekař, 1991).

Zároveň se zlepšovalo využívání zemědělské plochy. Bylo tedy možné zvětšit výměr orné půdy, či pečlivěji obdělávat jednotlivá pole, aniž by bylo nutné zaměstnávat více obyvatel (Bělina, 2006).

Díky těmto vlivům se Evropa vyvinula z agrární civilizace do industriální. Snížení počtu obyvatel zaměstnaných v zemědělství s sebou přineslo i nové požadavky pro průmysl. Lidé, kteří dříve pracovali na polích, přicházeli do měst. Protože neměli žádné znalosti, které byly nutné pro řemeslnou výrobu, výrobní procesy se začaly členit do souborů jednoduchých činností. Díky tomuto členění mohly být výrobky prodávány za nižší cenu, což bylo ovšem vykoupeno nižší kvalitou. Zemědělcům se otevíraly dostupnější trhy, začali tedy nakupovat a i prodávat více produktů. Zároveň již zboží trvalejší hodnoty, např. oblečení, bylo snáze dostupné a lidem tak zbývalo více času na aktivní odpočinek. Docházelo tedy k růstu nevýrobních živností a rozvoji zábavního průmyslu. Ruku v ruce s rozvojem aktivního odpočinku však docházelo k poklesu zbožnosti či návštěv bohoslužeb (Bělina, 2006).

Největší změny díky industrializaci prodělala Velká Británie, která díky své dominantní pozici po skončení sedmileté války roku 1763 ovládala světová moře. Zároveň se na území Velké Británie nenacházely vysoké hory či nepřekonatelné překážky, takže bylo

snadné vybudovat hustou síť průplavů, silnic a říčních nebo námořních přístavů. Díky vykácení lesů pro potřebu stavby lodí bylo nutné najít nový zdroj energie, kterým se stalo uhlí. Rozvoj nového zdroje energie s sebou přinesl i menší potřebu lidské práce, např. v textilním průmyslu. Zároveň díky názoru, že velké množství dětí představuje lepší zajištění rodičů pro stáří, docházelo k nárůstu počtu lidí v nejnižších vrstvách, což mělo za následek snížení mezd (Šaročová, 2006).

Velkou roli při dopravě zboží a surovin hrály i v českých zemích přírodní geografické podmínky. Po anexi Pruskem se díky řece Odře slezský průmysl dále rychle rozvíjel. Samotné české země z hlediska vodní cesty náležely k Severnímu moři, tedy k Hamburku, moravské země k moři Černému. Spojení řek Labe, Dunaje, Moravy a Odry bylo zkoumáno v 17. století, ale pro finanční náročnost byl tento projekt odložen (Čornej, 1995).

České země hrály v ekonomickém rozvoji monarchie důležitou roli, nicméně stav ekonomiky byl neuspokojivý. Hlavním předmětem zahraničního obchodu českých zemí se stalo obilí, len a dříví, tedy suroviny, kterých byl nedostatek. Hornickým a sklářským průmyslem těžce otráasaly nepokoje a stávký. České země byly nuceny dovážet více zboží z jiných částí monarchie, než ze zahraničí, kam ovšem směřovala velká část exportu (Bělina, 2006).

V této době vyvážely české země výrobky a zboží za 5,7 milionu zlatých. Naproti tomu hodnota „importu“ činila 3,9 milionu zlatých. České země měly aktivní „saldo zahraničního obchodu“, nicméně veškeré zisky putovaly zejména do Vídně (Čornej, 1995).

V období industrializace vznikla budoucí centra soukenické výroby, např. Liberec či Brno. Strukturu zakázek tvořily zejména dodávky pro armádu. Významným impulsem pro rozvoj výroby látek se stalo zrušení výsadního práva státních kartounek, díky kterému se mohla do průmyslu zapojit i šlechta či měšťané (Šaročová, 2006).

Rozvoj podnikání je možné potvrdit i díky rozvoji statistických záznamů, přesněji manufakturních tabulek, lze doložit růst počtu řemeslníků, živnostníků a pomocných dělníků, se kterými byl spojen růst objemu produkce. V českých zemích pracovala v oblasti zpracování lnu, vlny a bavlny celá pětina obyvatel, tedy asi šest set tisíc obyvatel. Díky přesunu obyvatel do měst došlo k rozvoji cukrovarnictví či výrobě porcelánu. Rafinerie na zpracování cukru vznikaly již roku 1787 a výroba porcelánu

roku 1789. Na vzestupu bylo také papírnictví. Česká kyselina sírová, vitriol, se díky tomu stala světově rozšířeným pojmem (Bělina, 2006).

Ztráta Slezska, popsaná v předešlé kapitole, měla pro české země pozitivní i negativní dopad. Negativní dopad spočíval ve ztrátě „obchodního partnera“, neboť na obchod s Pruskem byla uvalena celní prohibice. Pozitivní dopad spočíval ve skutečnosti, že došlo k růstu textilního, železářského a galanterního průmyslu v Čechách a na Moravě. Úroveň řemesel a manufaktur byla v Čechách a na Moravě velmi vysoká, o čemž může svědčit i průmyslová výstava pořádaná roku 1791 (Bělina, 2006).

Vedle zpracovávání statistických přehledů bylo také nutné zavést ekonomickou evidenci, která by se stala podkladem pro finanční řízení na území monarchie. V zemích Koruny české a v Rakousku bylo běžně v hospodářském životě užíváno účetnictví dle německého vzoru, státní správa od roku 1762 až do poloviny 20. století užívala kamerální účetnictví. Jiná situace nastala v Uhrách, dnešním Slovensku, kdy se šlechta stavěla proti zavedení kameralistiky, neboť podrobný systém, který by přesně uváděl, kolik má kdo poddaných a jaké daně vybírá, či v jaké výši je odvádí státu, by jim způsobil nemalé potíže. Při zavádění tohoto systému byl zaznamenán silný vliv vlády, neboť šlechta byla velmi rychle donucena zaváděný systém akceptovat a používat (Bělina, 2006).

Dle tvrzení Pazourka¹ byla soustava kamerálního účetnictví vynálezem jednoho člověka, Mathiase Puechberga, který byl ředitel rakouské císařské dvorní účetní správy na konci 18. století. Podle Raulicha² jsou kameralistické principy „nejstarším, tedy přirozeným účetnictvím“, které daly základní podobu modernímu uspořádání účtového listu (folia) a Mathias Puechberg pouze obohatil již existující a užívaný systém o novou úpravu kamerálního deníku. Informace o původu kamerální soustavy uvedené v jednotlivých publikacích se tedy mohou lišit (Janhuba, 2005).

Kamerální účetnictví (z latinského camera – pokladna) je možné popsat jako soustavu, která sledovala pouze peněžní toky, příjmy a výdaje peněz, v návaznosti na přesné určení pro jejich vydání i příjmy v podobě rozpočtu. Podstatou byla určena k zobrazování peněžního hospodářství těch celků, které nebyly zaměřeny na výdělek či zisk, ale které přijímaly peníze ze stanovených zdrojů a vydávaly je na stanovené účely.

¹ PAZOUREK, J. *Teorie i praxe účetních soustav*. Archiv, Praha, 1920.

² RAULICH, H. *Kamerální účetnictví*. In. *Slovník obchodně-technický, účetní a daňový*, sv. VIII., Tiskové podniky Svazu Českého Průmyslu, Praha, 1937 – 1940.

Konečný účet v soustavě kamerálního účetnictví byl vyrovnaný, ani zisk ani ztráta, všechny peníze, které byly přijaty, byly i vydány. Nebylo nutné vést žádnou další evidenci, neboť platilo, že všechny peněžní prostředky, vydané či přijaté, procházely pokladnou (Janhuba, 2005).

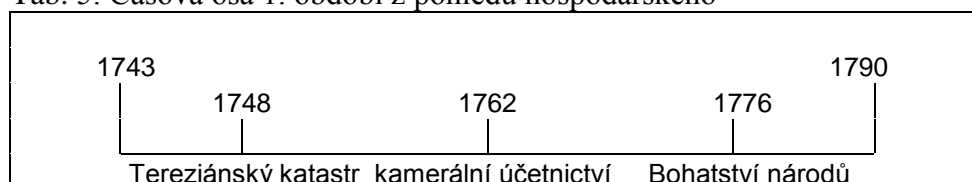
Zápis jednotlivé účetní transakce spočívá v běžném podvojném účetnictví jako pohyb hodnot z jednoho účtu na druhý. V kamerální soustavě bylo nutné všechny transakce nejdříve převést na peněžní příjem či výdaj a poté je zapsat do příslušných rubrik (Janhuba, 2005).

Kameralistika členila příjmy a výdaje na působivé a nepůsobivé. Také závěrka měla jiný formát než v podvojném účetnictví. Rozvaha rozdělovala jmění na peněžní jmění aktivní, peněžní jmění pasivní a dále jmění věcné. Výnosová kamerální bilance, čili výkaz zisku a ztráty, byla shodná, lišila se pouze v metodě sestavování. Složky nepeněžní povahy, skutečné či fiktivní, musely být pro potřeby výkazu zjišťovány inventurou. Výsledek tak byl přímo vytvářen jen pomocí rubriky a předpisů. Srovnáním příjmových a výdajových předpisů bylo dosaženo výsledku hospodaření, tedy rozpočtového přebytku či schodku. Následně byl připočten rozdíl ve věcném jmění na základě inventury (Janhuba, 2005).

Studium kamerální soustavy se stalo pouze záležitostí spojenou s historií účetnictví. Zásady a zákonitosti metodického aparátu kameralistiky je však užitečné znát například při studiu bilančních teorií. Prvkem z kamerálního účetnictví je také koncepce výkazu o peněžních tocích - cash flow (Janhuba, 2005).

Výše zmíněné události byly zaneseny do tabulky.

Tab. 5: Časová osa 1. období z pohledu hospodářského

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Mezi události, které ovlivnily zvolené období z pohledu hospodářského byly zařazeny vznik Tereziánského katastru, zavedení kamerálního účetnictví a vydání knihy Bohatství národů.

3.4. Komparace charakteristik

V rámci prvního období byly vymezeny mnohé události, které ovlivnily evidenci hospodářské činnosti. Politickým vlivem se stala ztráta Slezska roku 1748, vznik USA roku 1776 a vznik královského města Prahy roku 1784. Z oblasti sociální byl významnou událostí shledán rok 1753, kdy byl zaveden nový druh statistického šetření, hladomor roku 1771, dále rok 1774, kdy Marie Terezie zavedla povinnou školní docházku a zrušení tuhého poddanství roku 1781. Z oblasti hospodářských vlivů zvolené období nejvíce ovlivnilo zavedení Tereziánského katastru roku 1748, zavedení kamerálního účetnictví ve státní správě v roce 1762 a rok 1776, kdy vychází kniha Bohatství národů od Adama Smithe.

Tyto události byly dále ohodnoceny dle vlivu, který měly na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků. Vliv byl hodnocen jako přímý a nepřímý. Následně byl pro každý vliv stanoven význam, kdy pro přímý vliv byl význam 10, pro nepřímý vliv význam 5.

Tab. 6: Komparace charakteristik 1. období

Pořadí	Rok	Událost	Vliv	Význam
1.	1748	Ztráta Slezska	nepřímý	5
2.	1748	Zavedení Tereziánského katastru	přímý	10
3.	1753	Nové statistické třídění	přímý	10
4.	1762	Zavedení kamerálního účetnictví	přímý	10
5.	1771	Hladomor	nepřímý	5
6.	1774	Povinná školní docházka	nepřímý	5
7.	1776	Vznik USA	nepřímý	5
8.	1776	Bohatství národů	nepřímý	5
9.	1781	Zrušení tuhého poddanství	nepřímý	5
10.	1784	Vznik Prahy	nepřímý	5

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Tereziánský katastr evidoval všechnu poddanskou půdu a poskytl tak základ pro přesné vyměření daní, přesněji poskytl úředníkům jasný podklad pro stanovení daňové povinnosti a odvodů do státní pokladny. Na základech Tereziánského katastru později vznikl Josefínský katastr, základ pro katastrální mapy České republiky.

Nový způsob statistického třídění vytvořil podklady pro plánování a doplňování stavu Rakousko-Uherských armád, přispěl ale také k rozvoji demografických věd, zkoumání

rozvoje populace či hustoty osídlení v českých zemích. Spolu s Tereziánským katastrem významnou měrou přispěl ke zlepšení v oblasti daní, respektive stanovení výše daně, jako významného příjmu státního rozpočtu.

Zavedením kamerálního účetnictví získala státní správa nástroj, jak kontrolovat hospodaření se státními prostředky. Zároveň také vytvořilo podklad pro evidenci hospodářské činnosti.

Díky těmto třem událostem došlo ke zlepšení v oblasti řízení rozpočtu, příjmů i výdajů. Stát, přesněji císařská dvorní účetní správa, měla možnost přesně stanovit základy daní a také nástroj pro evidenci daňových pohledávek vůči poddaným. Mnohé principy zavedené v tomto období byly úspěšně přijaty a rozvíjeny i v následujících obdobích nejen na území českých zemí.

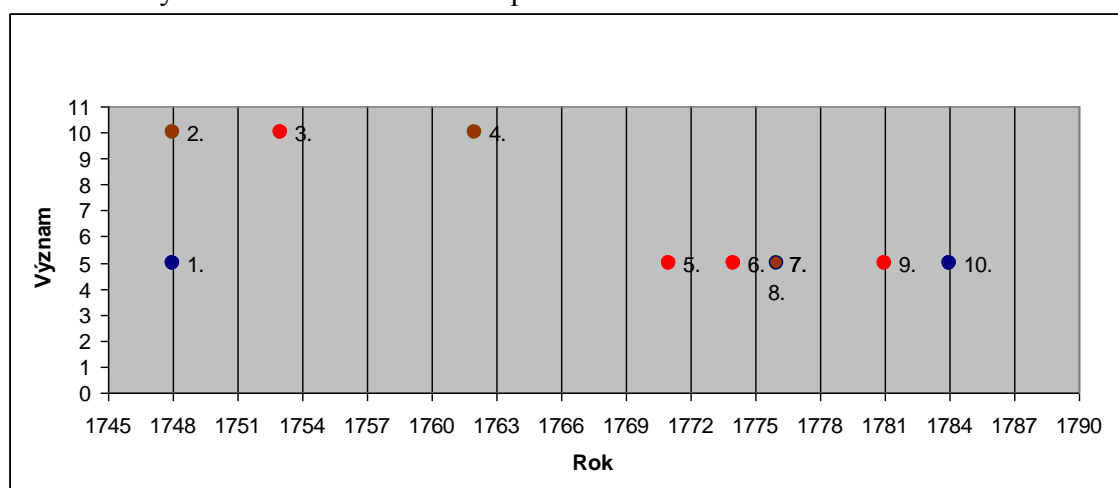
Marie Terezie si uvědomovala zoufalý stav nejen armády, ale i státního aparátu jako systému. Podnítila proto vznik řady reforem, které jednoznačně přispěly ke zlepšení v ekonomické i sociální oblasti a položily základy pro řízení státu, které byly využívány i v následujících stoletích. Mezi významné události bylo zařazeno zavedení povinné školní docházky. Bylo tak zpřístupněno vzdělání i těm nejchudším vrstvám obyvatel. Přispělo také ke zvýšení životní úrovně a k rozvoji vzdělanosti.

V jejích krocích dále kráčel i její syn, Josef II., který svým patentem zrušil nevolnictví. Umožnil tím rozvoj průmyslu, rozvoj měst a díky tomu i šíření osvíceneckých myšlenek mezi obyvatele.

Ztráta Slezska, vznik USA, vznik Prahy, hladomor či sepsání Bohatství národů byly z historického hlediska významné, nicméně nebyl zde shledán přímý vliv na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva a podniků.

Na základě komparace charakteristik byl vypracován graf vlivů, které působily na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků.

Graf 1: Vlivy 1. období na evidenci hospodářské činnosti

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejdůležitější události bylo zařazeno zavedení Tereziánského katastru, nový způsob statistického třídění a zavedení kamerálního účetnictví. Tyto události jednoznačně ovlivnily evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků.

4. Formování odporu proti josefínským centralizačním snahám, české národní obrození, utváření novodobého českého národa, průmyslová revoluce

Toto období bude vymezeno rokem 1790, kdy po úmrtí Josefa II. nastoupil na rakouský trůn Leopold II. a revolučním rokem 1848.

4.1. Charakteristika období z pohledu politického

V rámci charakteristiky období bude politický pohled charakterizován z hlediska zahraničního zejména revolucí ve Francii a následném vzestupu a pádu Napoleona Bonaparta.

4.1.1. Vývoj ve světě

V Rakouském vévodství, Českém a Uherském království vládl Leopold II., v Anglii Jiří III., ve Francii byl hlavou státu Ludvík XVI. a v USA byl prezidentem George Washington. Roku 1792 vyhlásila Francie První republiku. Rok 1799 byl známý převratem Napoleona Bonaparta a vznikem provizorní vlády ve Francii. V roce 1815 končil Vídeňský kongres, který stanovil nové uspořádání Evropy po Napoleonských válkách. Rok 1837 je rokem, kdy na anglický trůn nastoupila královna Viktorie.

Reformy z dob osvícenství ovlivnily celou Evropu. Díky tomuto vlivu mizely rozdíly mezi jednotlivými stavy, a tak se šlechta snažila zavděčit královskému dvoru, u kterého hledala „existenční minimum“, tedy královskou penzi. Záležitosti veřejné správy zůstávaly stranou a aristokracie se věnovala pouze uměleckým zálibám a koníčkům. Nový král Ludvík XVI. se nedokázal věnovat státní správě a administrativě, ale čas trávil na honech, hostinami a řemeslnou činností. Ta část šlechty, které se nepodařilo „vlichotit“ se do přízně krále, brzy zaznamenala růst životních nákladů. Vzhledem k této skutečnosti se tedy snažila maximalizovat své příjmy. Zejména tato část šlechty měla vliv na pomalé zavádění osvícenských reforem, či na jejich zrušení (zmněno v prvním období). Vysocí představitelé církve na rozdíl od kněží působících „v terénu“ neprojevovali se situací poddaných žádné sympatie. Veškerou politickou důvěru proto poddaní vložili do rukou podnikatelů a příslušníkům svobodných povolání. Tato část obyvatelstva vytvořila vůdčí sílu celospolečenské reformy – třetí stav (Bělina, 2006).

Reakcí na neutěšenou životní situaci stavů ve Francii bylo uvolnění obchodu s obilím, resp. zrušení státního monopolu. Náhlé zavedení tržních cen však způsobilo růst cen pečiva a tím i jeho nedostupnost pro řadu obyvatel, zejména pak řemeslníků, dělníků a

nádeníků. Schopnost zásadně změnit svoje hospodaření postrádal díky své velikosti i královský dvůr. Tato neschopnost spojená s obrovskými výdaji na zbrojení způsobila státní bankrot. Ke spokojenosti obyvatel nepřispěly ani neúrody z roku 1788. Stále více Francouzů začalo toužit po republice podobné té, kterou pomáhali vybudovat v USA. V červnu roku 1789 se zástupci třetího stavu prohlásili za Národní shromáždění a nadřadili svrchovanost lidu nad královskou mocí (Bělina, 2006).

Útokem nespokojených Pařížanů na Bastilu začala dne 14. července roku 1789 Francouzská revoluce. Koncem srpna vydalo Ústavodárné shromáždění, nástupce Národního shromáždění, Prohlášení práv člověka a občana, díky kterému došlo ke zrovnoprávnění všech stavů, zániku titulů, privilegií i všech závazků, které z nich plynuly. Roku 1791 byla vyhlášena první francouzská ústava. Díky zprávám o chystaném útoku Pruska a Habsburské monarchie za účelem potlačení revoluce se Francie chystala k obraně. Při této příležitosti vznikla píseň Marseillaise, které se stala později francouzskou hymnou (Čornej, 1995).

V roce 1795 bylo pod vedením generála Napoleona Bonaparta potlačeno povstání proti revoluční vládě. Následně se díky státnímu převratu stal Napoleon vládcem celé Francie. Dokázal pomocí vojenských výbojů dokonale ventilovat „sociální energii“ a radikalismus. Další popularitu přinesla vojenská tažení také díky tomu, že napravovala pocity historické křivdy, které Francouzi utrpěli v sedmileté válce s Velkou Británií roku 1763 (Bělina, 2006).

V rámci sociální politiky císaře Napoleona I. byl roku 1804 vydán Občanský zákoník, který kodifikoval občanská práva, např. právo osobní svobody, volného trhu práce, svobody vyznání či možnost civilního sňatku a rozvodu (Šarochová, 2006).

Roku 1812 zaútočil Napoleon na Rusko. I přes počáteční úspěchy či dobytí Moskvy skončil tento útok neúspěchem, zejména díky nízké spolehlivosti spojeneckých oddílů, ale také díky drsnému počasí, zejména krutým zimním mrazům. Napoleonova „Grande Armée“ utrpěla porážku, ze které se už nedokázala nikdy vzpamatovat. Roku 1813 utrpěl Napoleon porážku u Lipska. Následná porážka v roce 1815 u Waterloo znamenala konec Napoleonské Francie (Bělina, 2006).

Roku 1815 se konal Vídeňský kongres, kde byly projednány otázky celkového poválečného uspořádání Evropy. Byly také stanoveny obecné zásady pro zachování

míru a zároveň potvrzení monarchisticko-aristokratických forem vlády, které byly ohroženy Francouzskou revolucí (Čapka, 1998).

4.1.2. Vývoj v českých zemích

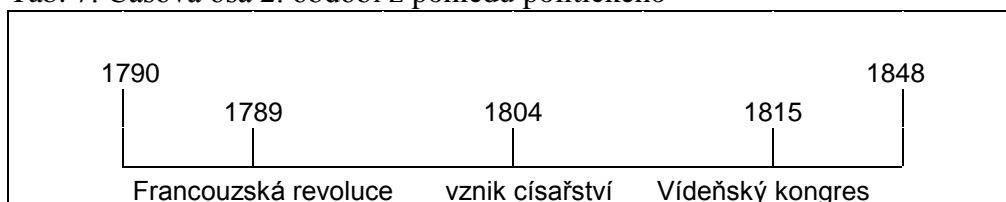
Po smrti císaře Josefa II. nastoupil na rakouský a český trůn Leopold II. Ten však po dvou letech vlády zemřel a na trůn nastoupil František II. V rámci protifrancouzské koalice stanula rakouská vojska na straně vítězů, nicméně utrpěla řadu porážek. Z pohledu vojenského zůstalo Rakousko stále schopné, nicméně finanční situace byla mnohem horší. Státní dluh se vyšplhal na 563 milionů zlatých, tedy na téměř dvojnásobek oproti stavu z roku 1748 (Bělina, 2006).

František II. nepokračoval v reformním úsilí svých předchůdců, ale zavedl cenzuru a přísnými tresty pronásledoval stoupence reformace a revoluce, což vyústilo v absolutní zákaz psaní jakýkoliv informací o událostech v revoluční Francii (Bělina, 2006).

Během napoleonských válek hledaly rakouské úřady prostředky, jak zvýšit vlastenecké nadšení, a tím i vojenské úsilí jednotlivých obyvatel rakouských zemí, nicméně přísná cenzura zůstávala v platnosti. Začaly se tedy uznávat středověké husitské vojenské tradice, což bylo v hluboce katolickém Rakousku do té doby neslýchané, ale u obyvatel se to setkalo s velkým ohlasem (Bělina, 2006).

Výše zmíněné události byly zapracovány do tabulky.

Tab. 7: Časová osa 2. období z pohledu politického

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi významné vlivy z hlediska politického byly zařazeny Francouzská revoluce, vznik císařství ve Francii a následně Vídeňský kongres.

4.2. Charakteristika období z pohledu sociálního

V Praze začaly vycházet roku 1789 Pražské poštovní noviny z nakladatelství Česká expedice. V roce 1796 se narodil Josef Franta Šumavský, národní buditel a lexikograf. Roku 1799 se narodil francouzský spisovatel Honoré de Balzac, roku 1813 hudební skladatel Richard Wagner. V roce 1817 Václav Hanka a Josef Linda „objevili“ Rukopis

Královédvorský. 1. ledna roku 1831 byla založena Matice česká, společnost pro vydávání české literatury. Roku 1834 ve Stavovském divadle poprvé zazněla česká hymna Kde domov můj ve hře Fidlovačka od Josefa Kajetána Tyla.

Díky rozvoji industrializace a také díky politické revoluci ve Francii byl proces přechodu mezi stavovskou společností a občanskou společností velmi urychlen, zejména zásluhou měšťanů, sedláků a podnikající šlechty. Počet obyvatel v Evropě se během 19. století zdvojnásobil. I navzdory rozvoji zemědělství však Evropa takový počet obyvatel nedokázala uživit, a proto docházelo k osidlování Ameriky, jižní Afriky či Austrálie (Bělina, 2006).

Dalším důsledkem industrializace a zavádění nových strojů do výroby bylo dělení společnosti na podnikatelskou vrstvu a dělnickou vrstvu. Podnikatelská vrstva představovala měšťany, řemeslnické mistry, francouzsky označované jako *le bourgeois* – buržoazie. Dělnická vrstva byla tvořena dělníky s nízkou, nebo téměř žádnou pracovní zkušeností či kvalifikací. Dále tato skupina zahrnovala ženy a děti. Tato skupina byla označována jako proletariát, z latinského slova *proles* ve významu děti či mládež. (Bělina, 2006).

Roku 1811 byl v monarchii publikován Všeobecný občanský zákoník, který odrážel revoluční myšlenky šířící se Evropou. Tento zákoník byl vypracován tak kvalitně, že některá jeho ustanovení platila ještě v době komunistického režimu. Občan byl zde definován jako svobodný, ale musel respektovat společenské vazby, zejména feudální pojetí vlastnické půdy, neboť do roku 1848 si vrchnost nárokovala veškerou půdu v českých zemích (Šaročová, 2006).

Navzdory rozvoji průmyslu došlo ke zhoršení situace ve školství. Studentům bylo zakázáno studovat zahraniční univerzity. Školství mělo za úkol vychovat poslušné úředníky a eliminovat vlivy samostatného myšlení a vědeckého přístupu. Tehdejší školství bylo možné charakterizovat výroky císaře Františka I.: „*Držte se starého, neboť to je dobré. Kdo mně slouží, musí učit, co nařizují. Kdo to neumí, nebo přichází s novými myšlenkami, ten může jít, nebo já jej odstraním.*“ (Čornej, 1995, s. 72).

Představu o vztahu rakouského státu vůči českým stavům bylo možné získat díky založení Vlasteneckého, později Národního muzea. Roku 1818 byla vyhlášena sbírka na založení muzea, nicméně díky obstrukcím státní byrokracie se mohlo první zasedání Společnosti Vlasteneckého muzea konat až roku 1822 (Bělina, 2006).

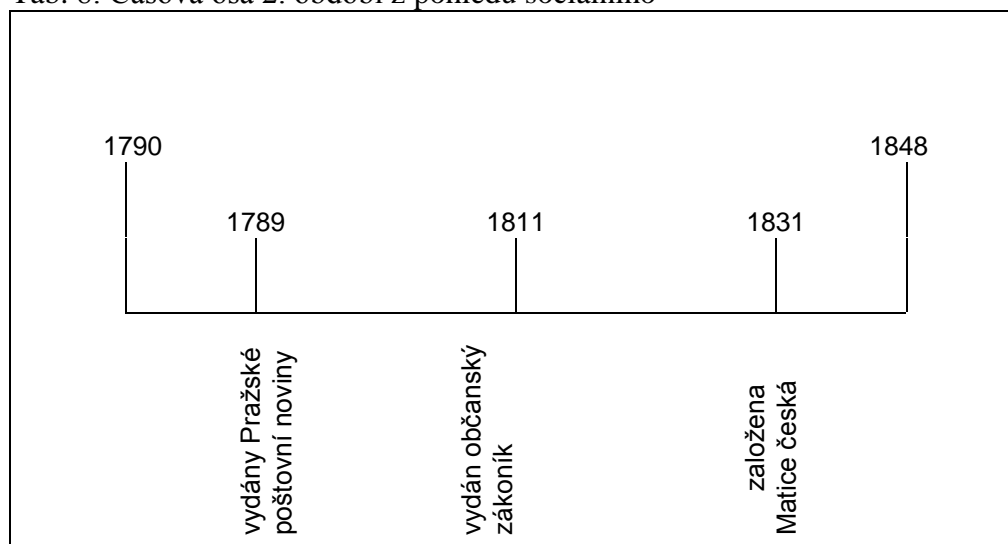
Čeští vlastenci také často pociťovali nedostatek kulturně-politického zázemí. Velkou překážkou bylo postavení německého jazyka jako oficiálního jazyka vyšších společenských vrstev. V polovině 19. století byla většina vlastenců stoupci tzv. austroslavismu, tedy názoru, že habsburská monarchie je politický garant moderního českého národa a je jen nutná užší spolupráce mezi jednotlivými slovanskými národy (Šaročová, 2006).

Mimo austroslavismu bylo mnoho obyvatel stoupci tzv. panslavismu, zejména díky vymezování se vůči německému prostředí, jako jednoty všech slovanských národů. Panslavismus spočíval ve vyzdvihování ruského podílu na porážce Napoleona, dále ve sjednocení všech Slovanů v mnohonárodnostní Rusko a rusofilství. Kritikem panslavismu se stal básník, novinář a ekonom Karel Havlíček Borovský, který během svého pobytu v Rusku roku 1844 pochopil, že panslavismus byl jen nástrojem sjednotitelských či imperiálních snah Ruska (Bělina, 2006).

Nedostatek kulturního zázemí pomohlo vyřešit, mimo vzniku Národního divadla, založení Matice české roku 1831, díky které mohly být vydávány významné knihy jako Slovník česko-německý Josefa Jungmanna či Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě od Františka Palackého (Čornej, 1995).

Nejvýznamnější události byly zachyceny v tabulce.

Tab. 8: Časová osa 2. období z pohledu sociálního

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Největšími vlivy, které působily na zvolené období, byly zvoleny vydávání Pražských poštovních novin, vydání občanského zákoníku a založení nakladatelství Matice česká.

4.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského

Roku 1804 byla vyrobena první parní lokomotiva. V roce 1805 byly domy v Praze označeny novými popisnými čísly platnými i v 21. století. V roce 1817 vydal David Ricardo svou knihu Principy politické ekonomie. Roku 1829 byl založen Scotland Yard. Roku 1838 Antoine Cournot definoval Cournotův model. Roku 1841 se narodil francouzský ekonom Henri Fayol. Dne 5. října roku 1842 byl v Plzni poprvé uvařen nový typ piva (pivo plzeňského typu).

V 19. století došlo k průmyslové revoluci nejprve díky rozvoji výroby oděvů, bavlnářské výrobě. Díky růstu populace docházelo k rozvoji bavlnářského průmyslu, který ovšem nutně vyžadoval rozvinutý strojírenský průmysl. Tento rozvoj znamenal také rozvoj železářských hutí. V hutích uhelný koks vytlačoval dřevěné uhlí jako palivo a následně ocel vytlačovala dřevo jako stavební materiál. Tyto hutě vznikaly v blízkosti ložisek uhlí, centry tohoto průmyslu se stávala Anglie a Wales, dále pak Lotrinsko a Porýní. Byly zakládány nové továrny, které se orientovaly zejména na potřeby zbrojního průmyslu. Důkazem byl vznik firmy Krupp roku 1811 či založení firmy Škoda roku 1859 (Bělina, 2006).

Rozvíjel se také průmysl rukavičkářský a cukrovarnický. Vznikaly reálky, odborné průmyslové a obchodní školy. Na Vltavě, Labi a Dunaji pluly první parníky (Pekař, 1991).

Průmyslová revoluce dokázala zajistit dostatek levného zboží, jenže tradiční metody přepravy již nedokázaly tyto objemy zboží efektivně přepravit. Díky zdokonalení parníku a lokomotivy roku 1825 došlo k dopravní revoluci. Mezi lety 1830 a 1870 se začínaly ve velkém měřítku budovat železniční tratě, tunely, nádraží či viadukty. Na rozvoji železnice se podílela i státní správa, neboť v něm viděla strategický význam, stejně jako v budování telegrafní sítě. O rostoucím vlivu železnice svědčil i rozvoj měst, neboť města, která nebyla spojena tratí postupně upadala. Nicméně sebemenší vesnička v blízkosti železničních křižovatek se rychle rozvíjela (Bělina, 2006).

V českých zemích docházelo k rozvoji bavlnářského, železářského a strojírenského průmyslu. Nejvyšších výnosů dosahovala úzká vrstva státních dodavatelů a velkostatkářů. Rozvoj průmyslu byl dále zpomalován rostoucí daňovou zátěží, zejména nepřímými daněmi, celní prohibicí či státním bankrotem roku 1811 (Bělina, 2006).

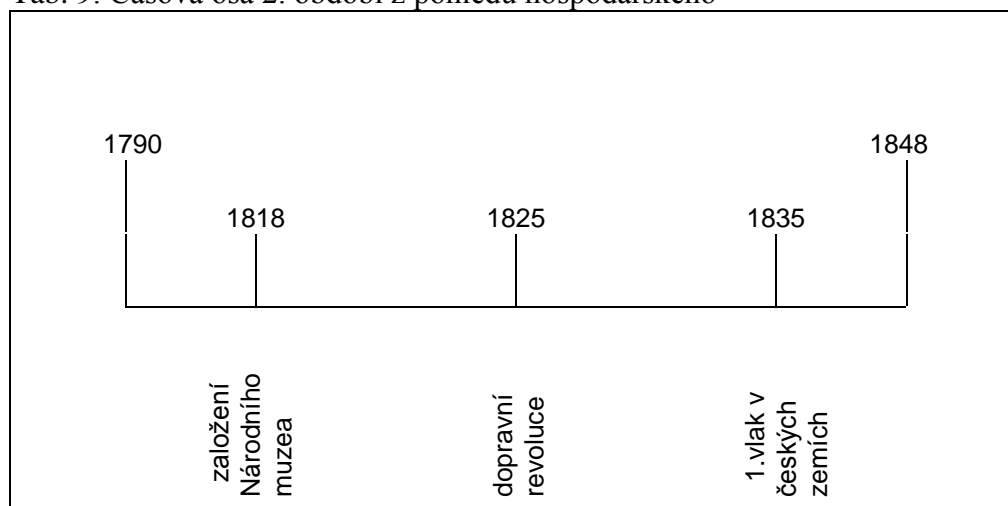
Roku 1846 žilo v monarchii 35 milionů obyvatel. Rozpočet monarchie hospodařil v roce 1847 s příjmy ve výši 181,5 mil. zlatých. Pozemková daň činila 37 mil. zlatých, daň ze soli 25,5 mil. zlatých, 20 mil. daň potravní – daň z piva, kořalky a masa, 19 mil. vynesla cla a 12 mil. daň z tabáku (Pekař, 1991).

V období roku 1815 až 1850 došlo k růstu populace ze 4,8 na 6,8 milionu. Tento růst se promítl ve zvýšené poptávce po potravinách, ale i po průmyslovém zboží. Nabídku průmyslového zboží brzdilo i tehdejší přesvědčení, že podnikání v průmyslové výrobě je velmi rizikové, pro uchování hodnoty kapitálu a zvýšení jeho hodnoty bylo preferováno investování spíše do jistějšího zemědělského a obchodního průmyslu (Čornej, 1995).

Úroveň industrializace v českých zemích rostla v prvních fázích díky zahraničním, zejména anglickým zkušenostem. V následujících letech docházelo k rozvoji technické úrovně průmyslu. Důkazem bylo sestrojení parního vozu, či zdokonalený lodní šroub. Roku 1806 vzniklo v Praze České vysoké učení technické. V českých zemích docházelo i k rozvoji dopravní sítě, zejména díky železnici a síti státních silnic. V roce 1835 dorazil do Brna první parní vlak. První železnice spojovala Vídeň a uhelné oblasti Ostravska. S rozvojem výroby strojů docházelo také k rozvoji těžebního průmyslu. Dále byla postavena roku 1836 ve Vítkovicích nejstarší vysoká pec na koks či železné hutě v oblasti Křivokládska. Roku 1840 byla zahájena výroba sirek v Sušici či produkce kostkového cukru v Dačicích. Roku 1846 se přesunula firma Hardtmuth z Vídně do Českých Budějovic (Bělina, 2006).

Následně byly události zanesené do tabulky.

Tab. 9: Časová osa 2. období z pohledu hospodářského

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi významné vlivy bylo zařazeno založení Národního muzea roku 1818, dopravní revoluce roku 1825 a příjezd 1. vlaku v českých zemích roku 1835.

4.4. Komparace charakteristik

V rámci komparace charakteristik v tomto období byly dále charakterizovány události zachycené v tabulce 10.

Tab. 10: Komparace charakteristik 2. období

Pořadí	Rok	Událost	Vliv	Význam
1.	1789	Francouzská revoluce	přímý	10
2.	1789	vydávány Pražské poštovní noviny	nepřímý	5
3.	1804	vznik Francouzského císařství	nepřímý	5
4.	1811	občanský zákoník	přímý	10
5.	1815	Vídeňský kongres	nepřímý	5
6.	1818	založeno Národní muzeum	nepřímý	5
7.	1825	dopravní revoluce	přímý	10
8.	1831	založena Matice česká	nepřímý	5
9.	1835	1. vlak v českých zemích	nepřímý	5

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi přímé vlivy byla zařazena Francouzská revoluce roku 1789, která přinesla nový pohled na poddané státní. Poddaní se vymanili z role pouhých nevolníků do pozice občanů, kteří měli práva zaručená ústavou.

Přímý vliv na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků mělo také zavedení nového občanského zákoníku, který definoval základní práva občanů Rakouské říše.

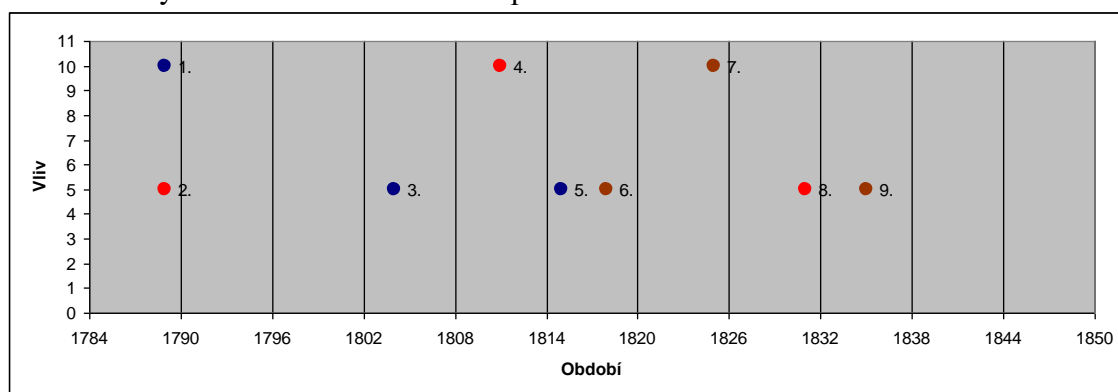
Dopravní revoluce měla přímý vliv na rozvoji průmyslu a podnikání, neboť nejen že umožnila rychlejší přepravu materiálu a zboží, ale i se sama stala důvodem pro rozvoj zejména těžebního, zpracovatelského a strojírenského průmyslu. Sama historická událost příjezdu 1. vlaku do českých zemí byla hodnocena jako vliv nepřímý.

Vydávání Pražských poštovních novin, založení Národního muzea či vznik Matice české nebyly vyhodnoceny jako události, které přímo ovlivnily evidenci hospodářské činnosti.

Vliv vzniku Francouzského císařství či Vídeňského kongresu na evidenci hospodářské činnosti byl definován jako nepřímý.

Následně byly zvolené události zaneseny do grafu.

Graf 2: Vlivy 2. období na evidenci hospodářské činnosti

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události, které nejvíce ovlivnily evidenci hospodářské činnosti, byly zařazeny: Francouzská revoluce roku 1789, zavedení nového občanského zákoníku roku 1811 a dopravní revoluce roku 1825.

5. Vláda Františka Josefa I. (1848-1916), směřování k samostatnému státu

Toto období je vymezeno rokem 1848 a vznikem republiky 1918.

5.1. Charakteristika období z pohledu politického

Ve zvoleném období bude politický pohled charakterizován událostmi následujícími po roce 1848, občanskou válkou v USA a dále charakteristikou Evropy v době před 1. světovou válkou, průběhem války a jejím ukončením 11. listopadu 1918.

5.1.1. Vývoj ve světě

V Českém a Uherském království, Rakouském císařství vládl Ferdinand I., ve Velké Británii královna Viktorie a v Prusku Fridrich Vilém. V USA byl prezidentem James Polk, ve Francii vládl Ludvík Filip a v Rusku Mikuláš I. Roku 1861 začala občanská válka v USA.

Díky odlišnému vývoji na severu a jihu USA se začaly objevovat první náznaky rozporů, které vyústily v občanskou válku. Sever USA byl díky přílivu přistěhovalců průmyslově orientovaný, díky rozvinutému finančnímu a obchodnímu sektoru podporoval zavedení cel pro obchod s Velkou Británií a trval na zrušení otroctví, představované hnutím abolicionistů, z anglického slova *abolition*, v překladu zrušení. Jih USA byl charakterizován zemědělskou výrobou, zejména pěstováním bavlny, která byla v Británii velmi žádaná. Díky existenci otroctví mohli dosahovat farmáři nižších prodejních cen a tedy vyšších zisků. Zavedení cla na obchod s Británií by vedlo ke snížení konkurenceschopnosti, stejně jako zrušení otroctví (Bělina, 2006).

Státy severu se sjednotily do Unie, státy jihu do Konfederace a roku 1861 vypukla válka mezi Severem a Jihem. Navzdory zkušenějším velitelům a prvotním vojenským úspěchům se začalo vítězství přiklánět na stranu Unie. Průmyslově vyspělejší Sever postup Konfederace zastavil a roku 1865 konflikt skončil porážkou Konfederace. Zrušení otroctví vyneslo na povrch obecného povědomí také otázku, jak se vypořádat s ohromnou masou nekvalifikovaných a nevzdělaných otroků. Spolu s otázkou osvobozených otroků musela Unie také řešit otázku indiánskou, neboť původní obyvatelé Ameriky byli soustavně vytlačováni ze svých území oběma válčícími stranami (Čornej, 1995).

Roku 1848 došlo ve Francii k povstání, které sesadilo krále Ludvíka Filipa I. a založilo Druhou republiku. Tato událost inspirovala další povstání, zejména v Německu a Rakousku. Pod vlivem těchto povstání se začala v monarchii sepisovat ústava a připravovat volby. Zvolený systém však neodpovídal představám reformních povstalců, proto došlo ve Vídni k dalšímu povstání. Podobná povstání probíhala také v Praze a v Uhrách. Povstání v Praze bylo rychle potlačeno, v Uhrách vydrželi povstalci vzdorovat vládě až do roku 1849, kdy bylo povstání díky pomoci ruských vojsk potlačeno. Následně díky uklidnění situace v Uhrách a vnitřní nejednotě povstalců bylo potlačeno i povstání ve Vídni. Po nástupu Františka Josefa na rakouský trůn v prosinci roku 1848 bylo zaváděno centralistické řízení. Došlo ke zpřísnění dohledu nad tiskem a rodinné právo bylo více kontrolováno katolickou církví (Bělina, 2006).

Roku 1866 propukla válka mezi Pruskem a Rakouskem, kdy se na stranu Pruska přidala i Itálie. Hlavním bojištěm se staly české země. Tato válka skončila porážkou Rakouska u Hradce Králové téhož roku. Díky této porážce Rakousko přestalo být hlavní silou v Německém spolku, nástupcem Napoleonem rozvrácené Svaté říše římské, a vůdčí role se chopilo vítězné Prusko. Tento vzestup Pruska byl impulzem pro vyhlášení války Francii, která byla roku 1871 poražena. Tímto vítězstvím skončilo postavení Francie jako evropské velmoci, kterou nahradilo Prusko, které se ve Versailles prohlásilo za Německé císařství (Šarochová, 2006).

V následujících letech prožívalo Německo hospodářský a politický rozkvět a stávalo se světovou velmocí. Tento rozkvět se stal podhoubím pro myšlenku, že moc je všechno, moc platí víc než právo, stačí jediný úder mocným německým mečem a celý svět poklekne před Německem a získá mu vládu nad světem (Pekař, 1991).

Navzdory vzájemné válce se Německé a Rakousko-Uherské vztahy zlepšily a vedly k založení Dvojspolku, který zaručoval vojenskou pomoc v případě napadení těchto zemí Ruskem. Připojením Itálie vznikl Trojspolek. Díky porážce od Pruska a stále rostoucím obavám z další pruské expanze uzavřela Francie roku 1894 spojení s Ruskem. Růst zbrojního průmyslu a zejména námořní plány Pruska vyústily v uzavření Trojdhody, kdy se do původního spolku přidala Anglie (Bělina, 2006).

Po atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda a jeho manželku Žofii v Sarajevu roku 1914 bylo vyhlášeno stanné právo na území Bosny a Hercegoviny. Následovala mobilizace v Rakousko-Uhersku a vyhlášení války Srbsku, známé díky vyhláše Mým

národům. Následně se rozpoutal konflikt, který pohltit celou Evropu. Zatímco na východní frontě dosahovaly armády Trojspolku vítězství, boje na hlavní, západní frontě ustrnuly a proměnily se v zákopovou válku. Jednotlivé válčící strany prováděly útoky a následné protiútoky, nicméně ani přes nadlidské úsilí obou válčících stran nedošlo k zásadní změně situace (Pekař, 1991).

Patovou situaci na západní frontě měl vyřešit německý útok na Verdun roku 1916, kdy útok měl způsobit masivní ztráty na straně protivníka. Nicméně v průběhu dalších bojů se ztráty na obou stranách vyrovnaly a postup byl zastaven. Díky útokům německých ponorek na americké lodě se do války roku 1917 zapojily Spojené státy. Zatímco na západní frontě se střídaly francouzské a německé útoky, které ovšem nepřinášely žádné územní zisky, na východní frontě se situace díky návratu Vladimira Lenina obrátila ve prospěch Trojspolku. Díky vnitropolitickému chaosu se vlády ujala sovětská Rada lidových komisařů, která podepsala v březnu 1918 mírovou smlouvu (Bělina, 2006).

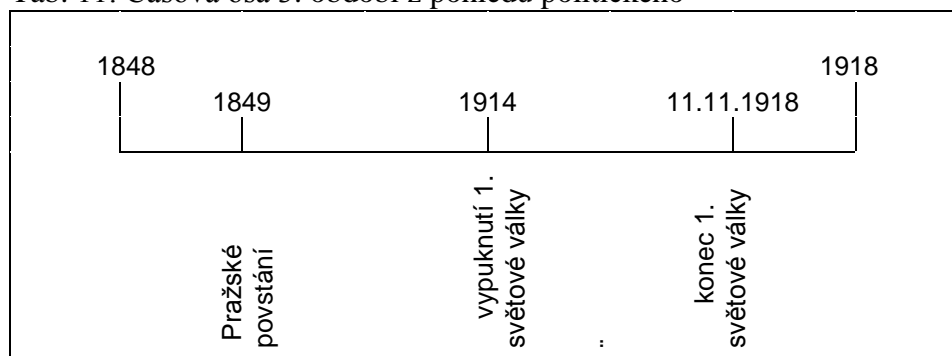
Díky přesunu východních armád na západní frontu zahájilo Německo roku 1918 Ludendorfovou ofenzívu, která ovšem narazila na posily z USA, díky kterým byly německé armády donuceny k ústupu. Z této porážky se již Německo nedokázalo vzpamatovat a dne 11. 11. roku 1918 bylo podepsáno příměří (Pekař, 1991).

5.1.2. Vývoj v českých zemích

Díky poloze českých zemí v Rakousku-Uhersku a také díky skutečnosti, že na českém území neprobíhaly bojové linie, byl v severovýchodních Čechách umístěn hlavní stan rakousko-uherské armády. Během války byla v českých zemích zavedena cenzura tisku a stanné právo. Samotní Češi byli válkou překvapeni. Česká politika nebyla jednotná, zejména díky materiální orientaci politických stran (Pekař, 1991).

V následující tabulce byly vybrány události s vlivem na evidenci hospodářské činnosti.

Tab. 11: Časová osa 3. období z pohledu politického

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejdůležitější události bylo zařazeno Pražské povstání, vypuknutí 1. světové války a její konec roku 1918.

5.2. Charakteristika období z pohledu sociálního

Roku 1848 bylo zrušeno poddanství, roku 1859 Charles Darwin zveřejnil svoji práci O vzniku druhů přirozeným výběrem. 16. května roku 1868 byl položen základní kámen Národního divadla. Roku 1897 vyšlo Badeniho jazykové nařízení, kdy se čeština stala vnitřní úřední řečí stejně jako němčina.

V roce 1860 vydal císař František Josef zákon o novém uspořádání monarchie dle práv jednotlivých historických území, které byly v monarchii zastoupeny. Nicméně díky vlivu Němců z českých zemí, kteří měli opory v byrokracii a měšťanstvu, byl německý národ nadále nadřazen oproti jiným národům v monarchii (Bělina, 2006).

Díky válce s Pruskem roku 1866 došlo k definitivnímu vymezení se českého obyvatelstva vůči německému. Válkou oslabené pozice Rakouska využili Maďaři, díky jejichž úsilí se Rakousko přeměnilo roku 1867 na Rakousko-Uhersko. Toto uspořádání bylo veřejností akceptováno a název Rakousko-Uhersko se všeobecně vžil. Maďaři si zvolili vlastní parlament, společnou měli pouze armádu, měnu, zahraniční politiku a osobu panovníka (Šaročová, 2006).

V prosinci roku 1867 vstoupila v platnost ústava, která zajišťovala všem národnostem v monarchii občanská práva – svobodu slova, pohybu, spolkovou, petiční, dále svobodu shromažďování, náboženského vyznání a rovnosti před zákonem. Z hlediska českých politiků však byla ústava pouze malou odměnou za loajalitu projevenou v roce 1866, nicméně díky slabé politické razanci již další české požadavky splněny nebyly (Bělina, 2006).

Tato ústava stanovovala nezávislost soudců a oddělila správu politickou a soudní. Vznikaly okresní soudy, kterých bylo v českých zemích 207. Nejvyššímu soudu ve Vídni podléhaly vrchní zemské soudy v Praze a v Brně. Jim podléhaly soudy krajské a okresní. Taktéž vznikaly okresní berní úřady, které podléhaly zemským finančním ředitelstvím (Pekař, 1991).

Rozvoj průmyslové revoluce však přinášel i negativní události. V blízkosti továren vyrůstaly dělnické kolonie, které se staly zárodkem mnoha epidemií. Běžně docházelo k epidemiím cholery či neštovic. Šíření nemocí pomáhal i rozvoj železnic a skutečnost,

že ne všechna evropská města měla vybudovaný rozvod pitné vody a kanalizaci. Díky rozšířenému pěstování brambor nebyly v Evropě od 19. století zaznamenány hladomory. Zároveň také počet narozených převyšoval až na výjimky válečných období počet zemřelých. Byla zde ovšem vysoká úmrtnost dětí do jednoho roku věku, i proto se tato kategorie dětí nezahrnovala do demografických statistik. Průměrná žena se dožívala 36 a muž 33 let. Rovněž díky vysokému podílu výdajů na vzdělání na celkovém příjmu domácností klesal počet dětí v rodinách (Bělina, 2006).

V oblasti školství byla univerzitám udělena autonomie a svoboda učení. Učitelé obecních (dnes základních) škol byli podrobeni církevnímu doзору. Roku 1851 byla zaručena svoboda vyznání. Zrovnoprávnění obyvatel se však nevztahovalo na židovskou populaci. Od druhé poloviny 19. století docházelo k rozvoji vzdělávání, vědy a kultury. Vznikaly odborné školy a vyšší odborné školy či univerzity. Roku 1883 bylo dostavěno Národní divadlo. Roku 1890 byla založena Česká akademie pro vědu a výzkum (Pekař, 1991).

Díky nepříznivému vývoji války dolehly tíže války i na české obyvatelstvo. Byla rozšířena branná povinnost, ubývalo potravin, díky protičeské perzekuci byl potlačován český tisk (Pekař, 1991).

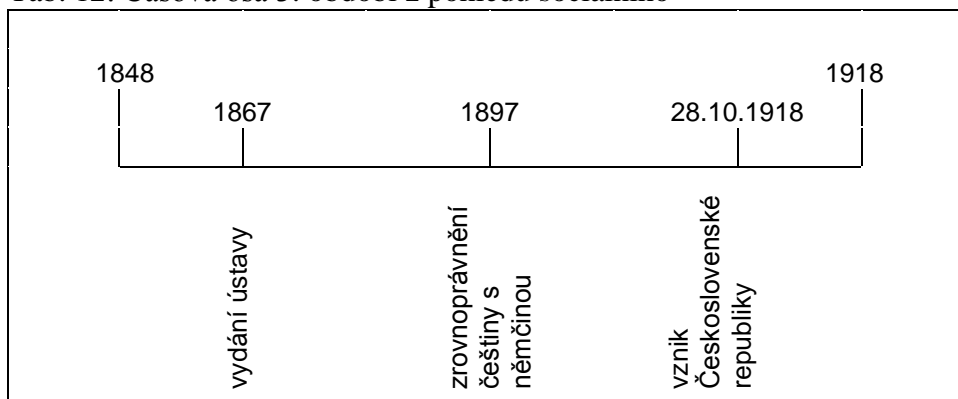
Roku 1915 vznikla v českých zemích organizace Maffia, která se zaměřovala na získávání a předávání informací zahraničnímu odboji. S touto organizací spolupracovala např. i Ema Destinová (Bělina, 2006).

Češi se zapojovali i do přímých bojů na straně Dohody. Při útocích na východní frontě získávala česká družina, zformovaná z Čechů žijících v Rusku, mnohem více zajatých, než jaká byla velikost mužstva, zejména díky pasivitě a přecházení k nepříteli českých vojáků bojujících na straně monarchie. Ovšem díky bolševické revoluci v Rusku se československé armádě uzavřela možnost přesunu na západní frontu. Legie se postavily proti bolševickému převratu a probojovaly se přes Kyjev na Sibiř. Přes transsibiřskou magistrálu se dostaly do Vladivostoku. Tyto boje způsobily nadšení ve státech Dohody, které napomohlo uznání budoucí československé vlády a československého národa jako národa spojeneckého (Pekař, 1991).

28. října 1918 byl na základě korespondence rakousko-uherského ministra zahraničí s prezidentem USA vyhlášen samostatný československý stát.

Vybrané události, které ovlivnily evidenci hospodářské politiky, byly zaneseny do časové osy.

Tab. 12: Časová osa 3. období z pohledu sociálního

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události s největším vlivem bylo zařazeno vydání ústavy roku 1867, zrovnoprávnění češtiny s němčinou roku 1897 a vznik Československé republiky roku 1918.

5.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského

Roku 1867 si Alfred Nobel nechal patentovat dynamit a Karel Marx vydal své hlavní dílo Kapitál. V roce 1874 ekonom Léon Walras vydal Základy čisté politické ekonomie, stěžejní dílo marginalistické revoluce v ekonomii. V únoru roku 1876 získal Alexander Bell patent na vynález telefonu. 8. května v roce 1886 začal lékárník John Pemberton prodávat lék Coca-Cola. Roku 1903 Henry Ford založil svou automobilku Ford Motor Company. V roce 1907 proběhla bankovní a ekonomická krize v USA.

Vlivem vojenských porážek dosáhl roku 1859 státní dluh Rakouska 2,25 miliardy zlatých, oproti 563 milionům zlatých z roku 1790. Došlo k potvrzení názoru, že politický absolutismus byl schopen na čas potlačit veškerou politickou opozici, nicméně za cenu ekonomického a vojenského oslabení (Bělina, 2006).

V 19. století dochází ke skokovému rozvoji průmyslu, zejména díky technickým vynálezům, např. turbíny či motoru. Vliv na tento rozvoj měla i koncentrace kapitálu v peněžních ústavech či podpora podnikání úvěry. Hospodářský růst napomohl i rozvoji obyvatelstva, např. roku 1856 žilo v českých zemích 6,5 milionu obyvatel, roku 1910 již 10,5 milionu (Pekař, 1991).

Roku 1860 byl vypracován nový katastr, který umožnil přesné vyměření pozemkové daně, která činila 16 % z čistého výnosu jednotlivých parcel (Pekař, 1991).

V období industrializace došlo díky rozvoji průmyslu také k rozvoji těžby uhlí. Jeho rostoucí spotřeba vyvolala otvírání stále dalších ložisek a vedla také k využívání hnědého uhlí. Díky zdokonalení konvertoru, stroje pro výrobu oceli, bylo možné snížit závislost na dovozu kvalitní oceli tím, že se zpracovávalo železo s vysokým obsahem fosforu. Vynález vodní turbíny umožnil získávat elektrickou energii i z vodních toků. Roku 1895 začala vodní energii využívat vodní elektrárna na Niagarských vodopádech (Bělina, 2006).

V oblasti legislativy došlo ke zrušení cechů. Podnikání bylo zjednodušeno zejména díky skutečnosti, že veškeré živnosti vznikaly prostým oznámením o provozování. Byly založeny obchodní a živnostenské komory, které hájily práva svých členů (Pekař, 1991).

Zdokonalením spalovacího motoru Gotliebem Daimlerem a Carlem Benzem vznikl benzínový automobil. V českých zemích byl vyroben první automobil roku 1898 v Kopřivnické vozovce, která se později stala známou pod jménem Tatra a ve firmě Laurin a Klement, později Škoda. Převzetím valdštejské strojírny v Plzni vybudoval Emil Škoda roku 1869 největší zbrojovku habsburské monarchie (Bělina, 2006).

Rozvoj dopravního průmyslu přispěl k velkému rozmachu silnic, zejména v Uhrách, kde byla silniční síť zanedbána. Stejně se rozvíjela i telegrafní síť. Díky úpravě legislativy bylo umožněno budování železnic i soukromými společnostmi. Tyto společnosti měly státem garantované úročení takovéto investice. V oblasti zemědělství docházelo k rozvoji zejména díky zrušení roboty. Dalším impulsem bylo zavádění zemědělské techniky. Růst populace zároveň vedl i k rostoucím cenám zemědělských produktů. Rozvíjelo se pěstování brambor, což umožnilo vznik lihovarů. Zároveň bylo zákonem upraveno těžení kovů, honební právo a těžba dřeva (Pekař, 1991).

Vlivem dostatku zdrojů nerostných surovin i rozvinuté zemědělské výrobě a husté síti silnic a železnic, české země výrazně přispívaly k ekonomickému růstu habsburské monarchie. Navzdory všem předpokladům ve společnosti stále existovala překážka v rozvoji podnikání, neboť byla pouze malá možnost získání úvěru. Tento problém pomohl odstranit lékař a národní buditel František Kampelík, který na konci osmdesátých let 19. století po vzoru Friedricha Wilhelma Raiffeisena zakládal síť malých záložen. Roku 1892 vstoupila v platnost peněžní reforma, která vedle stříbra jako podkladu pro měnu přidala i zlato. Vzniklá koruna se členila na 100 haléřů.

Vzájemný směnný poměr dosavadní zlatky a nové koruny byl 1: 2. Tento poměr dal podnět k označení 10 korun jako „pětka“, neboť bylo třeba deseti korun pro jednu bankovku v hodnotě pěti zlatých (Bělina, 2006).

Státní administrativa se zaměřovala vedle rozvoje průmyslu těžby na ochranu malých podnikatelů a „mikropodniků“ zejména dovozními cly a úpravou obchodního zákoníku z roku 1862. (Bělina, 2006).

Obchodní zákoník mimo jiné upravoval i evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva a podniků. Byla zde uzákoněna povinnost vést účetnictví, nicméně nebyly zde žádné požadavky na formu jednotlivých obchodních knih. Tyto knihy umožňovaly zjistit podnikateli jeho finanční situaci, dále mohly obchodní knihy sloužit jako důkaz v soudním řízení. Nebyly také definovány žádné účetní metody či soustavy. Nicméně zde již byla stanovena definice „účetních jednotek“, tedy třídy kupců, kteří byli povinni vést obchodní knihy. Dle zákoníku se povinnost vést účetnictví vztahovala na ty kupce, kteří platili daň z výdělku a to nejméně 50 zlatých pro kupce se sídlem ve Vídni, další sazby byly stanovovány dle počtu obyvatel v lokalitě, kde kupec podnikal (Malíková, 2009).

Dle Skřivana³ „*Kupecká literatura náleží u nás k odvětvím takřka ladem ležícím. Kniha tato objevuje se v naší literatuře co první toho spůsobu, a nemáme-li jich tedy na výběr, jako jich poskytuje bohatá německá a jiné cizí literatury*“ (Malíková, 2009, s.15).

Samotná povinnost vést účetnictví spočívala ve vedení knih, ze kterých bylo možné určit uskutečněné obchody a stav jmění jednotlivých kupců. Další povinností byla archivace dokladů a knih po dobu deseti let a roční sestavování rozvahy jmění. V obchodních knihách se nemohly využívat „mrtvé“ jazyky, jako např. latina. Samotné obchodní knihy podléhaly kontrole kolkovního úřadu. Pokud kolkovní úřad prohlásil, že knihy splnily všechny zákonné požadavky, opatřil tyto knihy kolkem (Malíková, 2009).

Díky růstu oblastí, které stát kontroloval, docházelo také k růstu počtu státních úředníků. Roku 1757 působilo ve „státním sektoru“ 871 úředníků, v roce 1912 již 90 000. Ruku v ruce se zvyšujícím se počtem úředníků rostly i výdaje na platy, které činily třetinu státních příjmů, v přepočtu více než 10 miliard Kč. Rostoucí význam úředníků dokládá i uzákonění úřednického penzijního pojištění (Pekař, 1991).

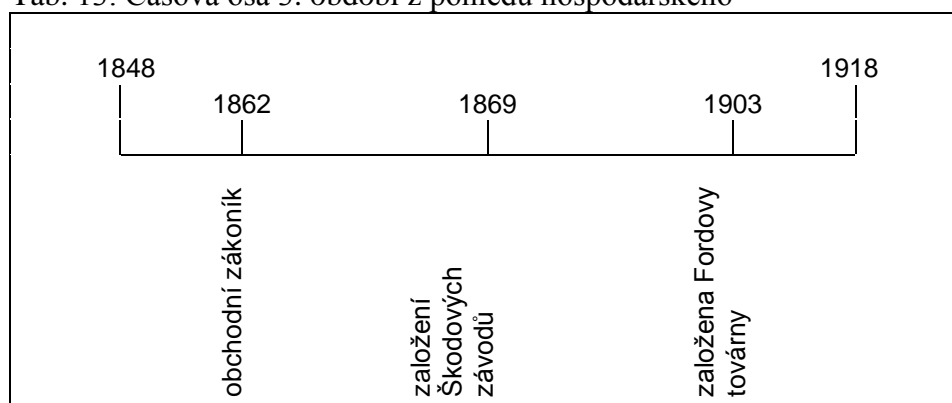
³ SKŘIVAN, A. *Nauka o kupeckém účetnictví*. Díl první. Praha: Dr. Ed. Grégr, 1864.s.V

Oproti minulému období dochází k poklesu výnosu z pozemkové daně, v roce 1913 jen 540 mil. Kč. Největší podíl má spotřební daň – spotřeba cukru, kořalky, piva, minerálních olejů a masa – 416 mil. Kč. Dále byl zaznamenán nárůst výnosů z osobní daně, tvořené daní z akciových společností, všeobecnou výdělkovou daní a osobní daní z příjmů. Již zde byl patrný vliv centralizace, neboť docházelo k velkému odlivu bohatství z českých zemí do Vídně, zejména díky skutečnosti, že ve Vídni musely mít svá sídla banky a průmyslové podniky (Pekař, 1991).

Sjednocení monarchie a růst příjmů také umožnily centralizovat organizaci armády a loďstva. Byla zavedena všeobecná branná povinnost na 8 let, možnost vykoupit se z povinného odvodu, zejména v případě bohatší části populace, zrušena nebyla. V době míru disponovala armáda 420 000 vojáky. Byla zrušena zeměbrana. Zásadním problémem se však stalo zastarávání výzbroje a byrokratizace armády (Pekař, 1991).

Výše zmíněné události byly zaneseny do tabulky.

Tab. 13: Časová osa 3. období z pohledu hospodářského

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejdůležitější události bylo zařazeno vydání obchodního zákoníku, založení Škodových závodů v Plzni a založení Fordovy továrny.

5.4. Komparace charakteristik

Pro následné porovnávání byly vybrány události, které nejvíce ovlivnily období vlády Františka Josefa I. (1848-1916) a směřování k samostatnému státu. Tyto události byly dále hodnoceny dle vlivu, který jednotlivé události měly na evidenci hospodářské činnosti. Pro vliv přímý byla stanovena hodnota významu 10, pro vliv nepřímý hodnota 5.

Tab. 14: Komparace charakteristik 3. období

Pořadí	Rok	Událost	Vliv	Význam
1.	1849	Pražské povstání	nepřímý	5
2.	1862	obchodní zákoník	přímý	10
3.	1867	vydání ústavy	přímý	10
4.	1869	založení Škodových závodů	nepřímý	5
5.	1897	zrovnoprávnění češtiny s němčinou	přímý	10
6.	1903	založení Fordovy továrny	nepřímý	5
7.	1914	začátek 1. světové války	nepřímý	5
8.	1918	vznik Československé republiky	přímý	10
9.	1918	konec 1. světové války	nepřímý	5

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události, které měly největší vliv na evidenci hospodářské činnosti, bylo zařazeno vydání obchodního zákoníku, který upravil vztahy mezi společnostmi a zaměřil se na ochranu menších podniků a živnostníků. Také definoval, i když nepřímo, požadavky na vedení účetnictví či stanovoval rozsah podnikatelů, kteří tomuto zákoníku podléhali.

Podstatný vliv byl zaznamenán také vydáním ústavy, která zaručovala základní práva člověka a umožnila tak rozvoj celé společnosti.

Zrovnoprávnění češtiny s němčinou mělo za následek zlepšení podnikatelského prostředí a podnikání se tak stalo přístupné i lidem, kteří němčinu neovládali.

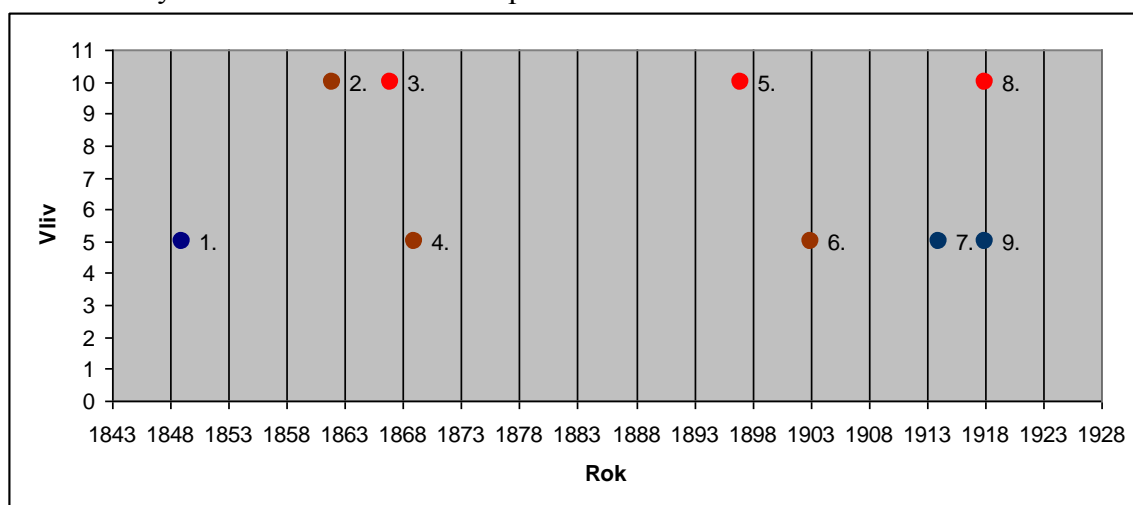
Vznik Československé republiky měl významný vliv na evidenci hospodářské činnosti, neboť čeští podnikatelé již nebyli nuceni přizpůsobovat své podnikatelské záměry politickým a mocenským záměrům Rakouska-Uherska.

Pražské povstání, založení Škodových závodů a Fordovy továrny byly ohodnoceny jako události, které neměly přímý vliv na evidenci hospodářské činnosti.

1. světová válka ovlivnila české země, nicméně její vliv na evidenci hospodářské činnosti byl vyhodnocen jako nepřímý.

Následně byly zvolené události zaneseny do grafu.

Graf 3: Vlivy 3. období na evidenci hospodářské činnosti

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události, které jednoznačně ovlivnily evidenci hospodářské činnosti, byly zařazeny: vydání obchodního zákoníku, vydání ústavy, zrovnoprávnění češtiny s němčinou a vznik Československé republiky.

6. Vznik samostatného československého státu, období první republiky

Toto období je vymezeno vznikem Československé republiky roku 1918 a její okupací roku 1939.

6.1. Charakteristika období z pohledu politického

V rámci tohoto období bude charakterizován vývoj v Československé republice a události v zahraničí, zejména v Německu, které tento vývoj ovlivnily.

6.1.1. Vývoj ve světě

Roku 1918 se stal prezidentem nově vzniklé Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk. Francie se nacházela v období Třetí republiky. Ve Velké Británii vládl Jiří V., v čele Výmarské republiky stál kancléř Friedrich Ebert. První Rakouskou republiku reprezentoval kancléř Karl Renner. Roku 1920 se poprvé sešla Společnost národů. V září 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda.

Po rozpadu Rakouska-Uherska vznikly na jeho území nové nástupnické státy, mimo Československa ještě Maďarsko, Jugoslávie či Rakousko. Existence těchto států zaručovaly mírové smlouvy přijaté roku 1919 na základě Versailleského systému, jehož garanty se staly státy Dohody. Dále systém zaručoval samostatnost a nezávislost Rakouska na Německu (Dejmek, 2011).

Dále byla na konferenci ve Versailles připsána odpovědnost za útrapy 1. světové války Německu. Požadavky států Dohody na reparace byly kruté, zejména ze strany Francie, jejíž východní část byla zcela zničena. Při prosazování reparací byla Francie motivována nejen hospodářskou újmou, ale i strachem či touhou po odplatě, tzv. revanšismus. Velká Británie měla zájem na co nejrychlejším obnovení Německa, které by mocí a vlivem konkurovalo Francii. Spojené státy americké podporovaly práva národů na sebeurčení, nicméně po válce zaujímaly strategii neúčasti a do dalšího vývoje v Evropě již nezasahovaly (Dejmek, 2011).

Dále byla omezena maximální velikost německé armády, Německo nesmělo mít žádné tanky, dělostřelecko či ponorky. Byly také vyčísleny škody, které činily 132 miliard marek. Tato částka však byla shledána Německem jako nereálná, stala se jednou z příčin ekonomických problémů a přispěla tak ke konci Výmarské republiky (Dejmek, 2011).

Díky neutěšené hospodářské situaci zaviněné vysokými reparacemi a dále pak i díky vlivu Velké hospodářské krize, oslabovaly nejen v Německu, ale i v Evropě klasické politické strany a k moci se dostaly totalitní režimy. V Itálii Národní fašistická strana Benita Musoliniho, ve Španělsku strana Francisca Franca a v Německu Německá nacionálně-socialistická strana dělnická, NSDAP. Roku 1933 Německo již pod vlivem nacistického vůdce Adolfa Hitlera vystoupilo ze Společnosti národů, obsadilo demilitarizované Porýní a roku 1938 připojilo Rakousko k Německu.

6.1.2. Vývoj v českých zemích

Roku 1918 byl Tomáš Garrigue Masaryk zvolen prvním prezidentem, roku 1920 se vrátily Československé legie z Ruska. V roce 1933 byla zahájena stavba letiště Praha-Ruzyně. 30. září 1938 podstoupilo Československo Německu Sudety.

Po vyhlášení samostatnosti Československé republiky byly na základě Versailleské smlouvy určeny její hranice. Mladá republika získala historické území Čech, Moravy a Slezska, dále pak Slovensko a Podkarpatskou Rus. Připojení Slovenska však bránily požadavky Maďarska, které vyústily v ozbrojený střet s československou armádou. Na základě dohody se v červnu roku 1919 maďarská armáda stáhla zpět. Podobný spor mělo Československo s Polskem ohledně oblasti Těšínska. To bylo polskou armádou okupováno až do roku 1920, kdy došlo k rozdělení mezi obě země (Pekař, 1991).

Zdaleka největším problémem však byly snahy Němců o odtržení oblasti Sudet a jejich začlenění do Německa. Tito Němci již před 1. světovou válkou hleděli s nedůvěrou na snahy o vznik samostatné republiky. V roce 1918 se jednalo o oblasti severních Čech, severní Moravy a Slezska, dále jižní Moravy, jižních Čech a měst Jihlavy a Olomouce. Tamní národní shromáždění však nebylo uznáno Československou vládou a ta se rozhodla obsadit pohraničí vojenskou silou. Německé obyvatelstvo se podřídilo zejména díky nechuti pokračovat ve válce a také díky vlivu sudetoněmeckých průmyslníků, kteří se rozhodli hospodářsky náležet do vítězného státu Dohody. Nicméně v těchto částech republiky zůstával mezi obyvateli pocit nedobrovolnosti a trpké ztráty předchozího výsadního postavení a nadřazenosti, kterou Němci měli v monarchii. Tohoto pocitu využila Sudetoněmecká strana, SdP, která usilovala s Hitlerovou pomocí o připojení Sudet k Německu (Čornej, 1995).

Díky Versailleské smlouvě mělo Československo zajištěné hranice a upravené vnější vztahy. Úkolem Národního shromáždění bylo zabezpečení vnitřních poměrů státu,

zejména vypracování a přijetí ústavy roku 1920. Tato ústava byla vypracována dle francouzského vzoru parlamentní republiky. Stanovila, že jediným zdrojem státní moci je lid, zákonodárnou moc mají pouze lidmi volení poslanci. Systém byl dvoukomorový, poslanecká sněmovna a senát tvořily dohromady Národní shromáždění. Senátoři se volili na 8, poslanci na 6 a prezident na 7 let. Ústava deklarovala základní občanská práva, rušila šlechtické tituly, jedinou povinností byla branná povinnost (Pekař, 1991).

Zahraniční politika se opírala zejména o spojení s Francií. Tato orientace však postrádala pevnější základ, zejména díky tradičním hospodářským vazbám a geografické poloze. Ve stínu rostoucí moci Německa se cítilo Československo osamoceno a oslabeno. Struktura její spojenecké smlouvy z roku 1935 sice umožňovala pomoc Sovětského svazu proti Německé invazi, ovšem pouze v případě, že Francie zaútočí na Německo. Další velmoc, Velká Británie, zvolila taktiku usmiřování, tzv. *appeasementu* (Bělina, 2006).

Díky této politice a spojení mezi Německem a Itálií se ocitla republika, zejména po obsazení Rakouska Německem, ve smrtelném nebezpečí. Skutečnost, že Británie a Francie proti obsazení neprotestovaly, ukázala, že nejsou ochotny riskovat válku s Německem. Tyto události, spolu s přesuny německých vojsk v německém pohraničí, přiměly vládu vyhlásit v květnu roku 1938 mobilizaci. Její rychlý a organizovaný průběh však pouze oddálil nevyhnutelné. Francouzská politika usmiřování převážila dohody s Československem. Francouzský ministr zahraničí označil dokonce hodnotu spojenecké dohody s Československem za „spornou“ (Bělina, 2006).

Z iniciativy britské a americké diplomacie na základě podnětu Musoliniho se sešla v Mnichově roku 1938 konference evropských velmocí Německa, Velké Británie, Francie a Itálie. Tato konference plně přijala sudetské, resp. německé požadavky na odstoupení pohraničních oblastí republiky s více než 50 % německého obyvatelstva Německu. Po delším tvrdém diplomatickém nátlaku britského a francouzského vyslance vláda požadavky přijala (Čornej, 1995).

Československo se požadavkům podřídilo, neboť jedinou další možností byla osamocená válka s Německem. Pomoc spojenců byla nereálná, jak již bylo zmíněno výše. Pohraniční opevnění byla teprve ve výstavbě, proti německé armádě s 3,5 miliony vojáků stálo jen 1,5 milionu československých vojáků. Navíc vláda vnímala i nebezpečí útoku polské a maďarské armády (Bělina, 2006).

V roce 1939 byl na zbytcích Československa založen Protektorát Čechy a Morava, který byl plně pod kontrolou Německa. Slovensko se osamostatnilo a na jeho území vznikl fašisticky orientovaný Slovenský štát.

Nejvýznamnější události byly zařazeny do tabulky.

Tab. 15: Časová osa 4. období z pohledu politického

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejvýznamnější vlivy byly zařazeny: vznik Versailleské smlouvy, 1. Československá ústava a Mnichovská smlouva.

6.2. Charakteristika období z pohledu sociálního

Roku 1919 byl založen Československý červený kříž. V roce 1925 bylo založeno Osvobozené divadlo. V Brně proběhla roku 1928 výstava kultury, která prezentovala společenský pokrok Československé republiky. V roce 1936 byl na území Československa poprvé zachycen televizní signál, který přenášel olympijské hry z Berlína.

Československý stát vznikl jako společný stát Čechů a Slováků, nicméně nesl v sobě vnitřní napětí způsobené příslušníky ostatních národností, zejména Němců, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole. Dle statistiky z roku 1921 žilo v Československu celkem 13,5 milionu obyvatel, z toho bylo 51 % Čechů a 14,5 % Slováků. Mezi národnostní menšiny patřili Němci, Maďaři, Rusíni, Ukrajinci, Rusové a Poláci. Statistika z roku 1930 již udávala 14,7 milionu obyvatel. V celém Československu bylo 2,2 milionu obydlených domů s 3,7 milionem domácností. Největšími městy byly Praha, Brno, Ostrava, Bratislava a Plzeň (Čapka, 1998).

Základní politický směr určily volby roku 1920. Volební systém zajišťoval volební právo každému občanovi, i ženám, staršímu 21 let při volbách do sněmovny a pro volby do senátu museli být voliči starší 30 let. Nejvlivnější stranou před volbami byla Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu označovaná jako agrárníci. Po volbách se na prvním místě umístila Československá sociálně demokratická strana. Na Slovensku získala úspěch Hlinkova slovenská lidová strana. Významnou a vlivnou německou stranou se stala Sudetoněmecká strana, Sdp, zmíněná již v předchozí

kapitole. Roku 1921 vznikla Komunistická strana Československa, která byla přímo řízena z Moskvy. Velký vliv měl na politiky také prezident T. G. Masaryk. O jeho popularitě svědčí i skutečnost, že byl zvolen ve 4 funkčních obdobích. Specifickým prvkem v tehdejší sněmovně byla volná uskupení jednotlivých politiků. Okolo prezidenta se vytvořila „skupina Hrad“ v čele s ministrem zahraničí Edvardem Benešem. Další skupinou byla tzv. „Pětka“, která sdružovala nejvýznamnější politiky koalice. Jejím členem byl např. Alois Rašín či Antonín Švehla. Již v době první republiky existovaly „zájmové skupiny“, např. finanční skupina Živnostenské banky (Bělina, 2006).

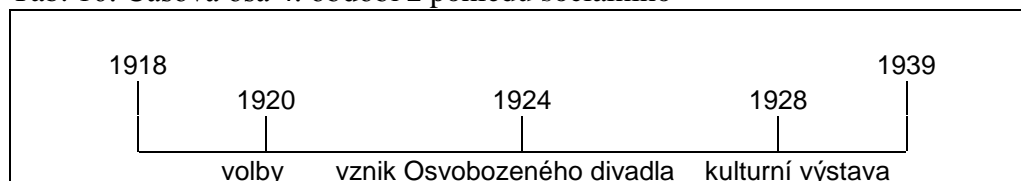
Vedle politického rozvoje docházelo navzdory těžkým začátkům v poválečném období i k rozvoji ve školství a byly zakládány nové univerzity v Brně či Praze. Největší výzvou bylo rozvíjení vzdělanosti na Slovensku, kde byly do té doby pouze maďarské či německé školy. Školní systém zde byl budován zcela nově (Pekař, 1991).

Zážitky ze světové války se odrážely i v literární tvorbě např. Karla Čapka. Typickým představitelem byl Jaroslav Hašek díky knize Osudy dobrého vojáky Švejka. V nově založeném Osvobozeném divadle vznikala díla Jiřího Voskovce a Jana Wericha. Na výsluní se dostal herec a komik Vlasta Burian či hudební skladatelé reprezentovaní Leošem Janáčkem či Josefem Sukem. Významnou roli hrála i Československá obec sokolská založená roku 1920. Již od roku 1911 byl velice populární lední hokej, či fotbalové derby, klasicky představované Spartou a Slavií. Ze sportu čerpali inspiraci např. E. Baas či Karel Poláček (Bělina, 2006).

Mravní úroveň utrpěla válkou nejvíce. Poklesla chuť k práci, klesaly pracovní výkony, rostl sklon ke krádežím či podvodnému obohacení. Na vzestupu byly výtržnosti, stávky a demagogické projevy v tisku (Pekař, 1991).

Události, které ovlivnily období z hlediska sociálního, byly zaneseny do tabulky.

Tab. 16: Časová osa 4. období z pohledu sociálního

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejdůležitější události byly zařazeny volby roku 1920, vznik Osvobozeného divadla a kulturní výstava roku 1928.

6.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského

Roku 1919 vstoupila v platnost měnová reforma. V roce 1920 vydal profesor Josef Pazourek své stěžejní dílo Teorie i praxe účetních soustav. V roce 1926 vznikla Národní banka Československá. Roku 1929 vypukla světová hospodářská krize.

Ke vzniku a rozvoji českého průmyslu docházelo již v Rakousko-Uhersku. Během tohoto vývoje si průmysl vytvořil pevné vazby s ostatními částmi monarchie. Rozdělení hospodářského prostoru monarchie proto mělo negativní vliv na poválečný průmysl. Tento vliv byl ještě umocněn skutečností, že české země patřily k průmyslové špičce, český průmysl tvořil 60% průmyslové výroby monarchie. Struktura průmyslu byla stejná jako předválečná, hlavní obory představoval těžební a spotřební průmysl. Velký podíl měl také průmysl textilní, sklářský, cukrovarnický či pivovarnický. Nevýhodou byla i skutečnost, že veškeré tyto činnosti vyžadovaly dovoz surovin. Stejně jako v ostatních částech Evropy byla struktura průmyslové výroby narušena válkou (Bělina, 2006).

Návratem k „mírové ekonomice“, ztrátou odbytišť či přílivem bývalých vojáků a legionářů docházelo k růstu nezaměstnanosti. Výkon ekonomiky byl ve srovnání s předválečnou úrovní poloviční. Rostla inflace a nedostávalo se potravin. Další zátěž pro sociální systém představovali padlí a zranění a jejich rodiny, např. vdovy či sirotci (Bělina, 2006).

Nezaměstnanost a růst cen zvyšovaly rozdíly mezi bohatými a chudými. Během války se zvětšil objem bankovek v ekonomice, zlato či stříbro zmizely z oběhu. Jedním z nástrojů, který měl tuto situaci zlepšit, se stala měnová reforma ministra financí Aloise Rašína roku 1919. Došlo k uzavření hranic a staré rakousko-uherské bankovky byly okolkovány. Dále vznikla nová měna - československá koruna, jejíž poměr byl 1:1. Kurzy měny činily 100 Kč za 3 americké dolary a 8 Kč za 3 říšské marky. Při výměně bankovek však byla majiteli vrácena pouze polovina hodnoty, zbytek byl zadržen jako státní půjčka. Dalším nástrojem se stalo omezení příjímání rakouských válečných dluhopisů, celní odluka od Rakouska a zavedení nostrifikačního zákona, který přikazoval zahraničním společnostem obchodujícím v republice mít vedení na jejím území. Do roku 1922 se podařilo inflaci zastavit a stabilizovat (Čapka, 1998).

Dalším impulsem pro zlepšení situace obyvatel se stala pozemková reforma. Byla zabavena veškerá půda velkostatků s rozlohou větší než 250 hektarů. Tato půda byla

rozdělena menším zemědělcům, část si ponechal stát. Výsledkem bylo posílení střední vrstvy obyvatel, růst majetku státu a také růst vlivu Pozemkového úřadu, v jehož gesci se reforma nacházela (Bělina, 2006).

Následkem těchto změn a existencí silné sociální politiky, jejímž příkladem byla zákonem stanovená osmihodinová pracovní doba, podpora v nezaměstnanosti či nemocenské a úrazové pojištění, došlo ke stabilizaci sociálních a hospodářských podmínek v republice.

Roku 1920 činil dovoz do Československé republiky 11,4 miliard. Nejvíce se dovážely potraviny, tuky a bavlna. Vývoz byl tvořen zejména uhlím, dřívím, cukrem a sklem. Největšími obchodními partnery byly Rakousko, Německo a Maďarsko (Pekař, 1991).

Nová struktura státní správy, která byla schopna provádět reformy, dále zřízení, výzbroj a výstroj armády potřebovaly značné objemy peněz. Díky těmto požadavkům se ocitl státní rozpočet v deficitu. Rok 1919 počítal se schodkem 4,9 miliard. Dále měla republika závazky v zahraničí, které vznikly zejména v souvislosti s pobytem vojsk. Největší příjem státního rozpočtu představovaly spotřební daně, resp. daně z uhlí, kořalky, cukru a piva. Dále výnosy monopolů, daně osobní, kolky, cla a poplatky. Část příjmů byla také tvořena dopravní daní a daní z převodu statků (Pekař, 1991).

V oblasti evidence majetku a hospodářské činnosti zejména na straně podnikatelů došlo k významnému pokroku, neboť roku 1920 vychází učebnice *Theorie i praxe účetních soustav* od profesora Josefa Pazourka. Ve své práci položil základ účetnictví jako vědecké disciplíny, definoval teoretickou bázi účetní terminologie, rámec účetnictví a přispíval do *Ottova obchodního slovníku*, kde vytvořil nejvíce hesel, např. bilance, diskont, kartel, podvojně účetnictví, rezervní fond či kursově rozdíly (Malíková, 2009).

Po překonání prvotních obtíží se hospodářství roku 1925 vyrovnalo s rokem 1913 a zažívalo dynamický hospodářský růst. V celém Československu rostla životní úroveň, klesala míra nezaměstnanosti, díky tomu se republika zařadila mezi hospodářsky rozvinuté země. Roku 1926 byla založena Národní banka československá jako základní orgán měnové správy a ústřední emisní banka. Hlavním úkolem banky byla péče o československou měnu (Čapka, 1998).

Tento příznivý stav byl přerušeno vypuknutím světové hospodářské krize roku 1929. Samotná krize vznikla „prasknutím cenové bubliny“ na trhu s akciemi na burze v New Yorku. Ceny akcií vystoupaly tak vysoko, že další růst již nebyl možný a přišel prudký

pokles ceny. Následkem tohoto poklesu došlo ke krachu akciových společností, které již neměly k dispozici žádný kapitál. Vzrostla nezaměstnanost a lidé ve snaze vybrat své peníze z bank způsobili jejich krach. Samotná krize se přes burzy přelila do Československa roku 1933 a způsobila pokles produkce průmyslu o 40% a pokles vývozu o 70 %. Došlo i k růstu nezaměstnanosti, která se vyšplhala až na 978 tisíc nezaměstnaných oproti méně než 100 000 v roce 1929 (Bělina, 2006).

Ke zmírnění dopadu krize vláda zavedla zvýšení podpory v nezaměstnanosti, stravovací poukázky a akce, veřejné práce a odklad exekucí u zadlužených podniků. Nicméně společnost, zejména zahraniční, se začínala radikalizovat a přiklánět k nacionálním stranám slibujícím rychlá a snadná řešení všech potíží (Bělina, 2006).

Výše zmíněné události byly zaneseny do tabulky.

Tab. 17: Časová osa 4. období z pohledu hospodářského

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události, které nejvíce ovlivnily zvolené období z hlediska hospodářského, byly zařazeny: vznik učebnice účetnictví, založení Národní banky Československé a hospodářská krize.

6.4. Komparace charakteristik

V rámci komparace charakteristik v období vzniku samostatného československého státu a období první republiky byly vymezeny události, které nejvíce ovlivnily evidenci hospodářské činnosti obyvatel, resp. podniků. Z hlediska politického vlivu byly vybrány: vznik Versailleské smlouvy roku 1919, sepsání československé ústavy roku 1920 a Mnichovská dohoda roku 1938. Z oblasti sociální byly vybrány události roku 1920, kdy proběhly 1. volby do poslanecké sněmovny Československé republiky, dále rok 1924, kdy bylo založeno Osvozené divadlo a rok 1928, kdy proběhla kulturní výstava. Největší vliv na oblast hospodářskou měly vznik učebnice účetnictví roku 1920, vznik národní banky roku 1926 a hospodářská krize roku 1929.

Tyto události byly dále ohodnoceny dle vlivu, který měly na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků. Vliv byl hodnocen jako přímý, označený hodnotou významu 10 a nepřímý, označený hodnotou 5.

Tab. 17: Komparace charakteristik 4. období

Pořadí	Rok	Událost	Vliv	Význam
1.	1919	Versailleská smlouva	nepřímý	5
2.	1920	sepsání 1. ústavy	přímý	10
3.	1920	1. volby do sněmovny	nepřímý	5
4.	1920	učebnice účetnictví	přímý	10
5.	1924	vznik Osvobozeného divadla	nepřímý	5
6.	1926	vznik národní banky	přímý	10
7.	1928	kulturní výstava	nepřímý	5
8.	1929	hospodářská krize	nepřímý	5
9.	1938	Mnichovská dohoda	nepřímý	5

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

1. ústava zajistila Československé republice výsadní právo schvalovat zákony, které ji ovlivňovaly, již nebyl potřebný souhlas jiných subjektů, např. císařů habsburské monarchie či jednotlivých složek státní administrativy. Zároveň bylo zajištěno, že nově přijaté zákony reflektovaly potřeby republiky a umožňovaly její další stabilizaci a rozvoj.

Sepsání první české učebnice účetnictví umožnilo jeho další rozvoj. Již nebylo nutné vyhledávat zahraniční literaturu. Znalosti účetnictví se šířily mezi obyvateli a podpořily další růst ekonomiky. Mimo rozšiřování znalostí a vzdělávání obyvatel umožnila práce prof. Pazourka i vznik a rozvoj účetnictví jako vědního oboru.

Vznik Národní banky československé byl nejen důkazem rozvoje průmyslu, ale zejména díky předmětu své činnosti, péči o československou měnu, umožnil stabilizovat měnovou politiku.

Podepsání Versailleské smlouvy umožnilo vznik Československé republiky a dalších států, nicméně evidenci hospodářské činnosti ovlivnilo nepřímo.

1. volby do poslanecké sněmovny byly důkazem demokratického vývoje Československa, jejich vliv byl však vyhodnocen jako nepřímý.

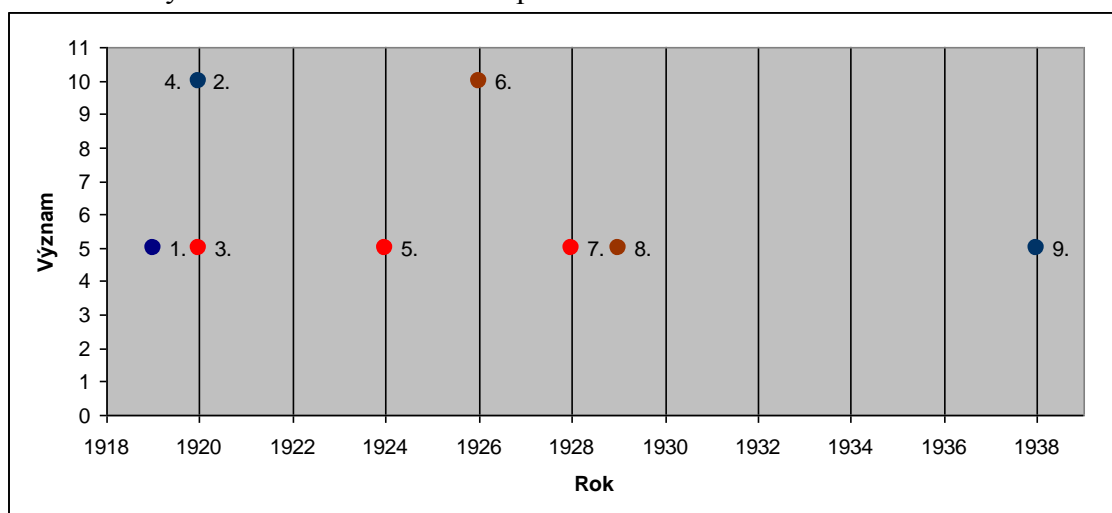
Vznik Osvobozeneckého divadla či kulturní výstava měly velký vliv zejména na rozvoj a šíření kultury, nebyla zde ovšem shledána souvislost s hospodářskou evidencí.

Hospodářská krize ovlivnila celou Evropu, umožnila nárůst totalitních režimů v čele s Hitlerovým nacismem, evidenci hospodářské činnosti však neovlivnila.

Mnichovská dohoda zapříčinila odtržení Sudet od Československa a způsobila tak zánik 1. republiky. Její vliv na hospodářskou evidenci je nepřímý.

Na základě komparace charakteristik byl vypracován graf vlivů, které působily na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků.

Graf 4: Vlivy 4. období na evidenci hospodářské činnosti

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události s největším vlivem byly zařazeny: sepsání československé ústavy, vznik národní banky a vydání učebnice účetnictví.

7. Německá okupace – 2. světová válka

Toto období je vymezeno okupací Československa Německem roku 1939 a koncem 2. světové války a osvobozením roku 1945.

7.1. Charakteristika období z pohledu politického

V rámci charakteristiky období budou zohledněny události v Československu s přihlédnutím k událostem ve světě, zejména vliv 2. světové války.

7.1.1. Vývoj ve světě

V Československu byl prezidentem Emil Hácha. V Německu vládl Adolf Hitler. Ve Francii byl prezidentem zvolen Albert Lebrun. Ve Velké Británii vládl Jiří VI. V Sovětském svazu vládl generální tajemník Josif Stalin. Prezidentem USA byl Franklin D. Roosevelt. V září roku 1939 začala napadením Polska Německem 2. světová válka. Roku 1941 zaútočili Japonci na americký přístav Pearl Harbor. V květnu roku 1945 kapitulací Německa 2. světová válka v Evropě skončila.

2. světová válka začala útokem Německa na Polsko. Následně bylo území Polska rozděleno mezi Německo a Sovětský svaz. Pozornost Německa se poté obrátila na západ. Přes Belgii, Holandsko a Lucembursko postoupily německé jednotky do Francie. Díky podepsání příměří se Francie rozdělila, severní a západní část byla pod kontrolou Německa, jižní a východní kontrolovala vláda, zcela loajální k Německu. Dalším cílem se stala Velká Británie. Díky skutečnosti, že Britové odrazili velký německý útok, bylo dobytí Británie odloženo. Pozornost Němců se obrátila na Řecko a Jugoslávii, které byly dobyty roku 1941. Na základě plánu Barbarossa byl zahájen útok na Sovětský svaz. Zpočátku postupovaly německé jednotky úspěšně, nicméně jejich postup byl zastaven roku 1942 sovětským protiútokem. Díky sovětskému osvobození obklíčeného Stalingradu a následnému zajetí německé armády, došlo roku 1943 k obratu na východní frontě (Gilbert, 2006).

Rozhodujícím zvratem se stal útok Japonců na americkou základnu Pearl Harbor, díky kterému se do války zapojily Spojené státy americké. Japonská vojska postupovala, nicméně jejich postup byl zastaven v bitvě u Midway. Následný postup amerických vojsk vyvrcholil dobytím ostrova Okinawy. Díky dobytí Okinawy získali Američané základny pro svržení atomových bomb na japonská města Hirošima a Nagasaki. Japonsko kapitulovalo 2.9.1945 (Gilbert, 2006).

Roku 1943 došlo k vyloštění Spojenců v Normandii. Díky tomuto vyloštění bylo Německo nuceno rozdělit své síly. Následný postup Spojenců přes Francii a postup Sovětů z východní fronty a dobytí Berlína vyústilo v kapitulaci Německa dne 8. 5. 1945 (Gilbert, 2006).

Vypuknutí 2. světové války vyvolalo v československé emigraci naději v rychlé vítězství a obnovu Československa v jeho předválečném uspořádání. Začalo formování československých jednotek v zahraničí. První oddíly vznikaly v Polsku a Francii. Po dobytí Polska se jednotky přesunuly do Francie. Zde zaznamenávali největší úspěch piloti letadel, zejména stíhači. Po pádu Francie se vojáci, stejně jako sídlo zahraniční vlády a odboje, přesunuli do Velké Británie. Zde byly z vojáků formovány výsadkové oddíly, které byly vysazovány nad Protektorátem. Na základě smlouvy z roku 1941 byly československé jednotky formovány i na území Sovětského svazu (Bělina, 2006).

7.1.2. Vývoj v českých zemích

Díky dohodě přijaté v Mnichově přešlo nejdříve pohraničí pod vládu Německa. Následné vyhlášení Protektorátu podřídilo pod Německo, resp. pod Velkoněmeckou říši, i zbytek republiky. Nicméně nebyla zde zavedena přímá okupace, která byla zaváděna na dobytých územích (Bělina, 2006).

Většina obyvatel Československa zaujímala vůči okupantům nepřátelské postoje, které se projevíly zformováním odboje. Domácí odboj se soustředil zejména na pomoc pronásledovaným, falšování dokumentů či organizování přechodů do zahraničí. Samotný odpor se projevil demonstracemi 28. října roku 1939. Nacistická správa reagovala terorem zaměřeným zejména proti studentům. 17. listopadu byly uzavřeny české vysoké školy. Další činnosti odboje byly přesunuty do ilegálních činností, např. stávků či sabotáží. Dále bylo přerušováno telefonní i telegrafní spojení a poškozována železniční doprava (Čornej, 1995).

Vzniklé nepokoje měl vyřešit nový říšský protektor Reinhard Hendrich. Bylo vyhlášeno stanné právo a rozpoutala se vlna masových zatčení. Za účelem pomoci domácímu odboji byly vysílány parašutistické výsadky. Členové výsadku Anthropoid, Jan Kubiš a Jozef Gabčík provedli roku 1942 atentát na říšského protektora. Tento čin posílil prestiž Československa v zahraničí, nicméně v českých zemích rozpoutal vlnu teroru, heydrichiádu. Jejím důsledkem bylo vyhlazení obcí Lidice a Ležáky. Navíc se gestapu,

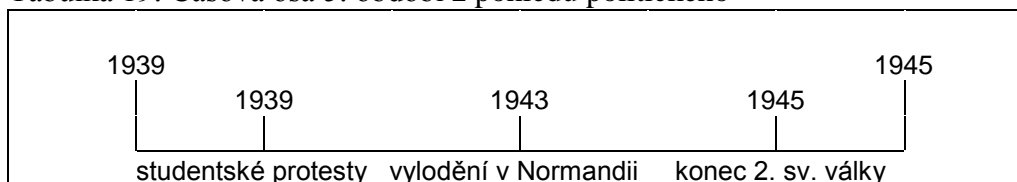
tajné německé policii, podařilo infiltrovat a zničit mnohé odbojové organizace. (Bělina, 2006).

Vlivem obratu na východní frontě a postupujícím sovětským jednotkám vyvstala na povrch otázka budoucího uspořádání Československa po válce. I pod vlivem mnichovského zklamání z postojů západních mocností směřovala zahraniční orientace republiky na východ. Tato orientace vyvrcholila roku 1943 podepsáním smlouvy o přátelství a vzájemné pomoci mezi Československem a Sovětským svazem (Bělina, 2006).

Postup spojenců na všech frontách podnítl vypuknutí povstání proti okupační moci. Toto povstání dorazilo 5. května 1945 i do Prahy. Díky podepsání kapitulace v Remeši se z Prahy stáhly německé armádní jednoty, nicméně zde stále zůstávaly jednotky SS a gestapa, které se podařilo porazit až s příchodem jednotek Rudé armády 9. května 1945 (Čornej, 1995).

Následně byly tyto události zaneseny do tabulky.

Tabulka 19: Časová osa 5. období z pohledu politického

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejdůležitější události byly zařazeny: protesty studentů roku 1939, vylodění Spojenců v Normandii roku 1943 a konec 2. světové války v roce 1945.

7.2. Charakteristika období z pohledu sociálního

17.11 roku 1939 byly v Československu uzavřeny vysoké školy. V roce 1940 vzniklo filmové zpracování Babičky od Boženy Němcové. Od roku 1943 byla v armádě zavedena léčba penicilinem. V roce 1944 byl vyvinut ENIAC, historicky první počítač.

Období německé okupace patřilo k nejtěžším obdobím českých dějin. Po období prosperity a rozvoje se obyvatelé ocitli pod nepřátelskou nadvládou. Poměry, které nastolila okupační síla, se vymykaly dosavadním politickým i sociálním zkušenostem. Konečným cílem této politiky byla úplná germanizace českých zemí. Nicméně Němci potřebovali pro tyto účely fungující správní a hospodářskou soustavu, která by

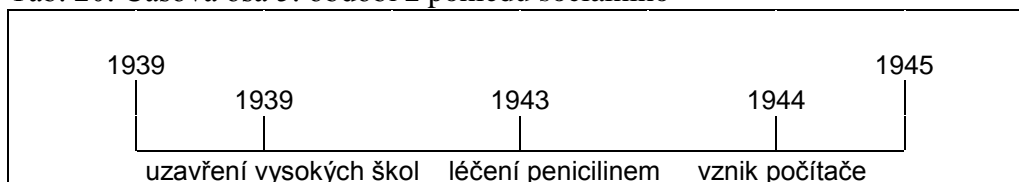
usnadnila ovládnání českého obyvatelstva. Němci však nikdy nemohli této soustavě příliš spoléhat a důvěřovat jejím rozhodnutím (Bělina, 2006).

Úroveň české kultury díky německé nadvládě klesala. Ve školách, úřadech i ve veřejném životě převládala němčina. Obyvatelé byli také ohrožováni neustálou hrozbou gestapa či perzekucí, ke kterým připínalo udavačství či kolaborace. Celé ročníky české populace byly odváženy na nucené práce do Německa (Bělina, 2006).

Brzy po vypuknutí války byl zaveden přidělový systém na potraviny a posléze i na další průmyslové zboží. Tyto přídělky se postupně snižovaly, což vyústilo v pokles životní úrovně obyvatel (Čornej, 1995).

Následně byly tyto události zapracovány do tabulky.

Tab. 20: Časová osa 5. období z pohledu sociálního

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejdůležitější události byly zařazeny: uzavření vysokých škol roku 1939, zavedení léčby penicilinem či vznik prvního počítače roku 1945.

7.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského

V říjnu roku 1939 byl v Protektorátu zaveden systém odběrných lístků na potraviny. Tento systém se později rozšířil i na textil a obuv. Dávky členily spotřebitele na tři kategorie: obyčejní spotřebitelé, těžce pracující a velmi těžce pracující. Roku 1942 němečtí úředníci na základě nařízení R. Hendricha převzali dozor nad zemskými a okresními úřady (Čapka, 1998).

Systém účetní evidence byl v období let 1939 až 1945 na území českých zemí velmi komplikovaný. Část podniků a obchodníků se řídila obchodním zákoníkem, část podniků vedla účetnictví podle zákonů platných v Německu, které byly odlišné od československého zákoníku i od účetní evidence používané v dobách Rakouska-Uherska (Slavičková, 2014).

V listopadu 1945 byla na základě dekretu prezidenta republiky zavedena nová československá koruna. Veškeré papírové peníze byly prohlášeny za neplatné a byly uloženy na zvláštním účtu, z něhož každý obyvatel dostal pouze 500 Kč. Zároveň byl

stanoven nový kurz koruny k zahraničním měnám. Výchozím se stal kurz koruny k dolaru, tehdy 1 dolar představoval 50 Kč (Čapka, 1998).

Výše charakterizované události byly dále zapracovány do tabulky.

Tab. 21: Časová osa 5. období z pohledu hospodářského

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události, které nejvíce ovlivnily zvolené období, byly zařazeny: zavedení lístkového odběrného systému v roce 1939, převzetí československých úřadů německými roku 1942 a zavedení nové koruny roku 1945.

7.4. Komparace charakteristik

V rámci charakteristik pátého období byly charakterizovány události, které ovlivnily evidenci hospodářské činnosti. Mezi politické události bylo zařazeno demonstrace proti německé vládě a následná perzekuce studentů roku 1939, dále vylodění Spojenců v Normandii roku 1943 a konec 2. světové války roku 1945. Události se sociálním vlivem byly tvořeny uzavřením českých vysokých škol v roce 1939, zahájení léčení penicilinem roku 1943 a vznik prvního počítače roku 1944. Mezi významné události s hospodářským vlivem bylo zařazeno zavedení lístkového systému roku 1939, převzetí československých úřadů německou správou roku 1942 a zavedení nové měny roku 1945.

Tyto události byly dále hodnoceny dle vlivu, který měly na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků. Vliv byl hodnocen jako přímý a nepřímý. Následně byl pro každý vliv stanoven význam, kdy pro vliv přímý byl stanoven význam 10 a pro vliv nepřímý význam 5.

Tab. 22: Komparace charakteristik 5. období

Pořadí	Rok	Událost	Vliv	Význam
1.	1939	studentské protesty	nepřímý	5
2.	1939	uzavření vysokých škol	nepřímý	5
3.	1939	lístkový systém	nepřímý	5
4.	1942	převzetí úřadů	přímý	10
5.	1943	vylodění v Normandii	nepřímý	5
6.	1943	léčba penicilinem	nepřímý	5
7.	1944	vznik počítače	nepřímý	5
8.	1945	konec 2. světové války	nepřímý	5
9.	1945	zavedení nové měny	přímý	10

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události, které měly přímý vliv na evidenci hospodářských činností, bylo zařazeno převzetí československých úřadů německou správou roku 1942. Toto převzetí umožnilo podřídit československé hospodářství německým válečným cílům.

Významnou událostí se dále stalo zavedení nové československé měny roku 1945. Z oběhu byly staženy veškeré bankovky a došlo ke snížení inflace. Následně nová měna pomohla stabilizovat ekonomiku a tím i evidenci hospodářských činností.

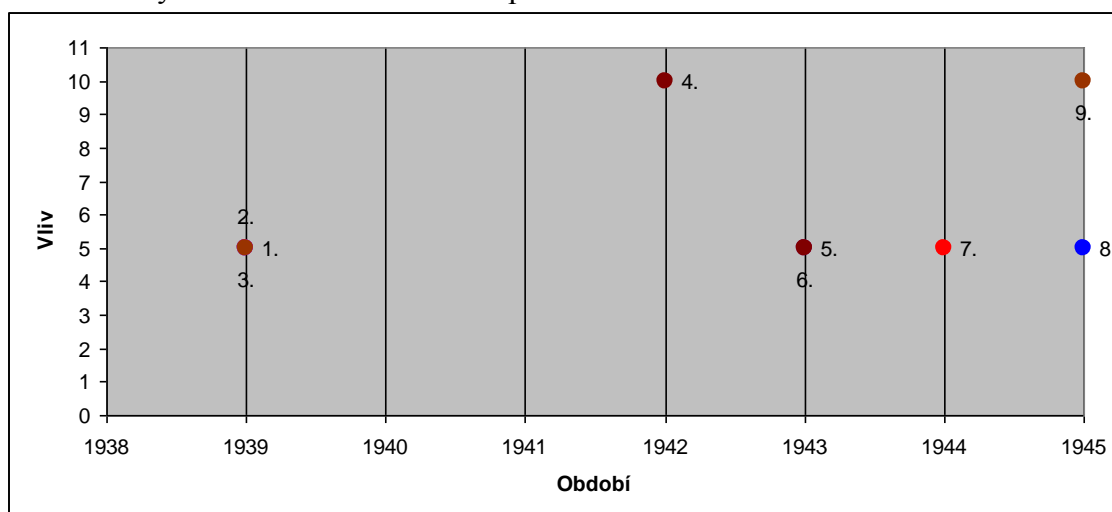
Studentské protesty proti okupaci a následné uzavření českých vysokých škol byly shledány jako události s nepřímým vlivem na evidenci hospodářské činnosti.

Vlivy vylovení Spojenců v Normandii roku 1943 a konec 2. světové války roku 1945 byly významné z hlediska historického vývoje, nicméně byly vyhodnoceny jako nepřímé.

Zavedení lístkového systému a vznik prvního počítače byly vyhodnoceny jako události s nepřímým vlivem.

Výše charakterizované události byly zaneseny do grafu.

Graf 5: Vlivy 5. období na evidenci hospodářské činnosti

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události, které nejvíce ovlivnily zvolené období, bylo zařazeno převzetí československých úřadů německou správou roku 1942 a zavedení nové měny roku 1945.

8. Přechod od lidově demokratického systému ke komunistickému režimu

Toto období je vymezeno rokem 1945 a rokem 1990.

8.1. Charakteristika období z pohledu politického

V rámci charakteristiky tohoto období budou popsány zejména události na území českých zemí, které měly vliv na evidenci hospodářské činnosti.

8.1.1. Vývoj ve světě

V Československu byl prezidentem Eduard Beneš. Ve Francii se prozatímní hlavou státu stal Charles de Gaulle. V Sovětském svazu vládl generální tajemník Josif Stalin. V USA byl prezidentem zvolen Harry Truman. Velké Británii vládl král Jiří VI. Německo bylo spravováno vítěznými mocnostmi – Velkou Británií, Francií, Spojenými státy a Sovětským svazem. Roku 1948 byla OSN přijata Všeobecná deklarace lidských práv. V roce 1962 vypukla Karibská krize. V roce 1975 skončila válka ve Vietnamu. Roku 1982 Argentina obsadila Falklandy. Roku 1990 začala válka v Perském zálivu.

8.1.2. Vývoj v českých zemích

V únoru roku 1948 došlo k převratu v Československu a moci se chopila Komunistická strana. V roce 1955 se Československo stalo členem Varšavské smlouvy. Roku 1968 došlo k invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa.

Po porážce Německa byla v českých zemích ustanovena nová československá vláda. Díky dohodě politických, zejména levicových stran, byla vytvořena nová vláda, kde komunistická strana získala klíčová ministerstva. Podařilo se jí tak ovládnout pozice, díky kterým mohla výrazně ovlivňovat vývoj v republice. V souladu s politikou Sovětského svazu se postupně vyostřovala i politika komunistické strany vůči nekomunistickým stranám ve vládě. Tyto rozpory vyústily v podání demise demokratickým ministrů. Tito ministři doufali, že v případě odmítnutí demise prezidentem Benešem budou vypsány nové volby, které by mohly vyústit v oslabení komunistické strany. Dne 25. února 1948 prezident demisi ministrů přijal. Umožnil tak komunistům provést vlastní řešení vzniklé politické krize. Uvolněná místa byla obsazena komunistickými ministry a vláda se díky tomu skládala téměř výlučně z komunistických ministrů či jejich spojenců (Čornej, 1995).

Převzetí moci komunisty bylo provázeno početnými vystoupeními na jejich podporu. Zároveň byla komunistická strana, na rozdíl od demokratických stran pevně zformovaná, a měla spojence v zahraničí. Naproti tomu demokratické strany nespojoval žádný program mimo odporu ke komunistické straně, docházelo i ke konfliktům mezi jednotlivými stranami. Spojení s demokratickými stranami na západě sláblo, většina politiků považovala Československo za pevnou součást sovětské sféry vlivu (Čornej, 1995).

Roku 1968 došla část komunistů, tzv. reformní komunisté, k názoru, že navzdory budování socialistické společnosti, je třeba stávající systém ekonomiky změnit, zejména díky nesoběstačnosti v zemědělství, ztrátě konkurenceschopnosti průmyslových výrobků na trzích v zahraničí či „vyčerpání“ průmyslu. Začali prosazovat radikální reformy ekonomiky. Na základě těchto reforem a uvolněné atmosféře v Československu po smrti Stalina docházelo v okolních zemích sovětského bloku k obavám, že se reformní procesy vymknou z rukou komunistické strany. Díky vrcholící nenávisné kampani vůči reformnímu dění v Československu byla v okolních zemích dle Brežněvovy doktríny formována povinnost komunistických stran v jednotlivých zemích v socialistickém prostředí bránit socialismus. Na základě této povinnosti došlo dne 21. 8. 1968 k vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa a začalo tzv. období normalizace (Čornej, 1995).

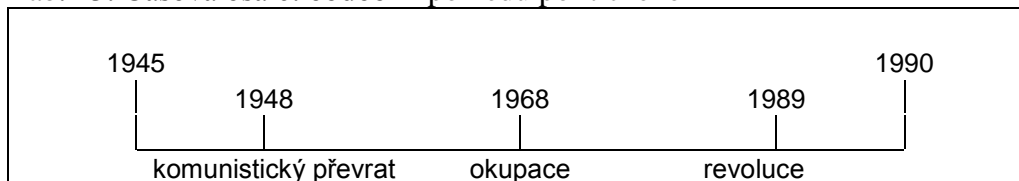
V období normalizace došlo k potlačení reformního hnutí a nastolení tvrdé vlády komunistické strany. Síla veřejnosti se však postavila normalizaci na odpor. Docházelo k emigracím a studentských protestům. Tyto protesty vyvrcholily sebeupálením Jana Palacha, činem, který šokoval světovou veřejnost. Nicméně se díky tlaku Sovětského svazu, který se opíral i o přítomnost vojsk Varšavské smlouvy, podařilo společnost normalizovat. Docházelo ke stranickým čistkám, obměně důstojnického sboru Státní bezpečnosti či čistkám ve školách, akademii věd či v rozhlasu. Dále se ještě více prohloubila izolace československé společnosti (Čornej, 1995).

Nicméně nespokojenost obyvatel s režimem dále rostla. Jejím vyvrcholením se stala demonstrace, svolaná 17. 11. 1989 k výročí uzavření vysokých škol a popravám studentů nacisty. Tato demonstrace byla s použitím brutálního násilí rozehnána. Proti tomuto zákroku začali obyvatelé protestovat, protesty vyústily ve stávkou a veřejné vyhlášení boje studentů proti komunistickému režimu. Posléze opoziční hnutí vytvořilo Občanské fórum, do jehož čela byl zvolen Václav Havel. Díky demonstracím a

manifestacím na podporu opozice podala komunistická strana demisi. Jejich místa zaujali představitelé opozice. Následně byly vyhlášeny nové volby, které den 8. června 1990 vyústily ve vznik České a Slovenské Federativní Republiky (Čornej, 1995).

Následně byly zvolené události zaneseny do tabulky.

Tab. 23: Časová osa 6. období z pohledu politického

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události, které nejvíce ovlivnily toto období byly zařazeny: komunistický převrat roku 1948, okupace vojsky Varšavské smlouvy roku 1968 a revoluce roku 1989.

8.2. Charakteristika období z pohledu sociálního

Nově zformovaná vláda se v počátcích své existence opírala o dekrety prezidenta republiky. Tzv. retribuční dekrety „o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů“ umožnily odsuzovat k tvrdým trestům skutečné i domnělé kolaboranty. Československo ovládla atmosféra strachu, našlo se jen velmi málo politiků, kteří byli ochotni protestovat vůči trestům a bezpráví (Čornej, 1995).

Stabilita Československa měla být zajištěna také stabilizací národního složení. Bylo rozhodnuto o vystěhování neslovanských menšin, zejména Němců a Maďarů. Těmto skupinám obyvatel byl zabaven majetek, zkonfiskována zemědělská půda a byly zbaveny státního občanství. Odsun Němců z českých zemí upravovala Postupimská konference, nicméně postupy přijaté na jejím základě byly často porušovány (Bělina, 2006).

Ihned po ovládnutí vlády se komunisté pustili do přeměny tehdejší společnosti. Veškeré státní orgány i instituce se staly pouhými loutkami komunistické diktatury. Byly zřízeny tábory nucených prací, kde byli soustředěni zejména příslušníci demokratického odboje a zahraniční vojáci bojující na západní frontě. Probíhaly také politické procesy, které měly za úkol odstranit nepohodlné obyvatele, např. H. Píku či M. Horákovou roku 1950. Dále probíhalo neustálé hledání tzv. třídního nepřítele uvnitř strany, což vyústilo v čistku v samotné komunistické straně. Jediným projevem nesouhlasu s režimem se stala emigrace, který zvolila řada občanů (Bělina, 2006).

Po ukončení vlny politického pronásledování se stal běžný život snesitelnější. Běžný občan, který se nevěnoval politice, mohl bez potíží využívat všech služeb, které stát nabízel. Mezi tyto služby patřilo zejména sociální a nemocenské pojištění, či zdravotnické služby dostupné pro všechny obyvatele. Sortiment zboží na trhu byl úzký, což vedlo k uniformitě spotřeby, výjimkou byly pouze obchody se zbožím ze západních zemí, tzv. Tuzexy. Rostly průměrné rodinné příjmy, zejména díky zaměstnanosti žen. Rostoucí úspory umožnily rozvoj chatařského života. Roku 1952 byla založena Československá akademie věd (Čornej, 1995).

Docházelo k apolitizaci společnosti. Obyvatelé upadali díky vývoji po roce 1968 do depresí. Vytvořila se tzv. mlčící většina, která byla charakterizována politickou pasivitou. Rostla hospodářská kriminalita. Díky nedostatku zejména průmyslového zboží docházelo k růstu šedé ekonomiky, tento růst byl dále podporován korupcí a úplatkářstvím (Čornej, 1995).

Roku 1977 vzniklo hnutí Charta 77, které se snažilo dohlížet nad dodržováním lidských práv, upozorňovalo na nezákonné postupy a snažilo se tyto skutečnosti mezinárodně publikovat. Mezi první signatáře patřil např. Václav Havel, Jan Patočka či Ludvík Vaculík. Páteř hnutí představovali umělci a vědci. Většina národa však o existenci či cílech Charty nic nevěděla (Bělina, 2006).

Tyto události byly dále zapracovány do tabulky.

Tab. 24: Časová osa 6. období z pohledu sociálního

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejvýznamnější události byly zařazeny: soudní proces s Miladou Horákovou, vznik Československé akademie věd roku 1952 a založení Charty 77 roku 1977.

8.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského

Již na základě dekretů prezidenta došlo ke znárodnění dolů, klíčového průmyslu, bank a pojišťoven. Celkem bylo těmito dekrety znárodněno přes 3 000 podniků, tedy dvě třetiny tehdejšího průmyslu. Další významnou událostí se stalo odmítnutí Marshallova plánu, který měl za pomoci Spojených států obnovit hospodářství jednotlivých zemí.

Československo se tak zařadilo do bloku zemí Sovětské sféry vlivu. Příslovečná „železná opona“ tak rozdělila Evropu na západní, demokratickou a východní, totalitní (Čornej, 1993).

Po svém nástupu k moci začal komunistický režim likvidovat soukromý sektor a uplatňovat znárodnování a přestavbu průmyslu. Díky těmto činnostem pracovalo roku 1948 v průmyslu státního sektoru již 95 % zaměstnanců. Díky likvidaci soukromých řemesel, maloobchodu a živností se stát, resp. komunistická strana, stala monopolním pánem ekonomiky. Tato ekonomiky měla být dále řízena pomocí plánů. Dle politického zadání Sovětského svazu se československý průmysl začal orientovat na těžké strojírenství a zbrojní výrobu. Pro účely koordinace jednotlivých ekonomik v rámci východního bloku byla v roce 1949 založena Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) (Čornej, 1993).

Dalším krokem k plánované komice se stala kolektivizace zemědělství. V jednotlivých kolektivizačních vlnách vznikala zemědělská družstva. Nově vytvořená družstva se však téměř okamžitě ocitla v nevýhodné ekonomické situaci, které se nezlepšovala (Čornej, 1993).

Tato přestavba průmyslu však způsobila problémy v zásobování. Tyto problémy měla vyřešit měnová reforma roku 1952. Zároveň byl zrušen lístkový potravinový systém a byly zavedeny jednotné ceny. Důsledkem těchto změn byl prudký růst životních nákladů, zároveň došlo ke znehodnocení úspor. Došlo k protivládním demonstracím, zejména v Plzni, které však byly s pomocí Lidových milic rozehnaný (Bělina, 2006).

Základním zákonem v oblasti přechodu na plánované hospodářství byl zákon 116/1946 Sb. o jednotné organizaci podnikového účetnictví, který kladl důraz na poskytování účetních informací pro potřeby podnikového řízení. Dála byla tímto zákonem upravena i statistika, rozpočetnictví či kalkulace. Vládní nařízení č. 205/1946 Sb. dále upravovalo obsah, formu či druh účetních zápisů, účetní knihy, účetní doklady a účetní závěrku. Byly také vydány jednotné směrné účtové osnovy, které byly pro potřeby jednotlivých odvětví rozděleny na účtové skupiny a účty. Zároveň také zákon stanovil zásady pro jednotné oceňování, které nebyly dosud žádným zákonem upraveny. Byly stanoveny druhy cen, např. nákupní, prodejní či jmenovitá, či oceňovací zásady pro majetek, zásoby, závazky či dohadných aktiv či pasiv (Malíková, 2009).

V českých zemích přijetím těchto zákonů došlo k zákonnému vymezení účetnictví a požadavků, které na něj byly kladeny. Základním požadavkem na účetnictví se stala evidence hospodářské činnosti a tímto vytvořila podklady pro kontrolu plnění plánů. Od roku 1960 bylo účetnictví organizováno pouze pro potřeby národohospodářského plánování a centralistického řízení ekonomiky. Tyto úpravy degradovaly účetnictví na pouhou účetní evidence a odtrhly jej od potřeb řízení podniků. Z hlediska účetní formy byly účtové osnovy ovlivněny systémem používaným v Sovětském svazu (Malíková, 2009).

Od roku 1971 bylo účetnictví spravováno ministerstvem financí. To také stanovilo, v souladu s normalizací, formy účetních výkazů a pravidla kontroly a schvalování účetních závěrek (Malíková, 2009).

Tyto události byly dále zaneseny do tabulky.

Tab. 25: Časová osa 6. období z pohledu hospodářského

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejvýznamnější události byly zařazeny: zákon o účetnictví přijatý v roce 1946, dále měnová reforma roku 1952 a přenesení účetnictví pod správu ministerstva financí.

8.4. Komparace charakteristik

V rámci charakteristik období 6. období byly vymezeny události, které ovlivnily evidenci hospodářské činnosti. Politický vliv měl komunistický převrat roku 1948, okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy roku 1968 a revoluce roku 1989. Z oblasti sociální byly vymezeny události: soudní proces s Miladou Horákovou roku 1950, vznik akademie věd roku 1952 a založení Charty 77 roku 1979.

Tyto události byly dále ohodnoceny dle vlivu, který měly na evidenci hospodářské činnosti obyvatel, resp. podniků. Vliv byl hodnocen jako přímý s hodnotou významu 10 a nepřímý s hodnotou významu 5.

Tab. 26: Komparace charakteristik 6. období

Pořadí	Rok	Událost	Vliv	Význam
1.	1946	zákon o účetnictví	přímý	10
2.	1948	komunistický převrat	přímý	10
3.	1950	proces s M.Horákovou	nepřímý	5
4.	1952	vznik akademie věd	nepřímý	5
5.	1952	měnová reforma	nepřímý	5
6.	1968	okupace	nepřímý	5
7.	1971	správa ministerstva financí	přímý	10
8.	1977	založení Charty 77	nepřímý	5
9.	1989	revoluce	nepřímý	5

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Zákon o účetnictví, přijatý roku 1946, měl velký vliv na evidenci hospodářské činnosti, neboť položil základy účetním postupům a principům. Dále upravoval obsah, formu a druhy účetních zápisů. V poslední řadě také legislativně upravil oceňování majetku, zásob či dohadných aktiv či pasiv.

Komunistický převrat roku 1948 ovlivnil hospodářskou činnost tím, že převedl tržní ekonomiku na ekonomiku plánovací. Tímto převodem způsobil degradaci účetnictví na pouhé poskytování statistických údajů o plnění plánů. Z účetní legislativy se vytratil účel účetnictví jako systému poskytujícímu informace pro řízení podniků.

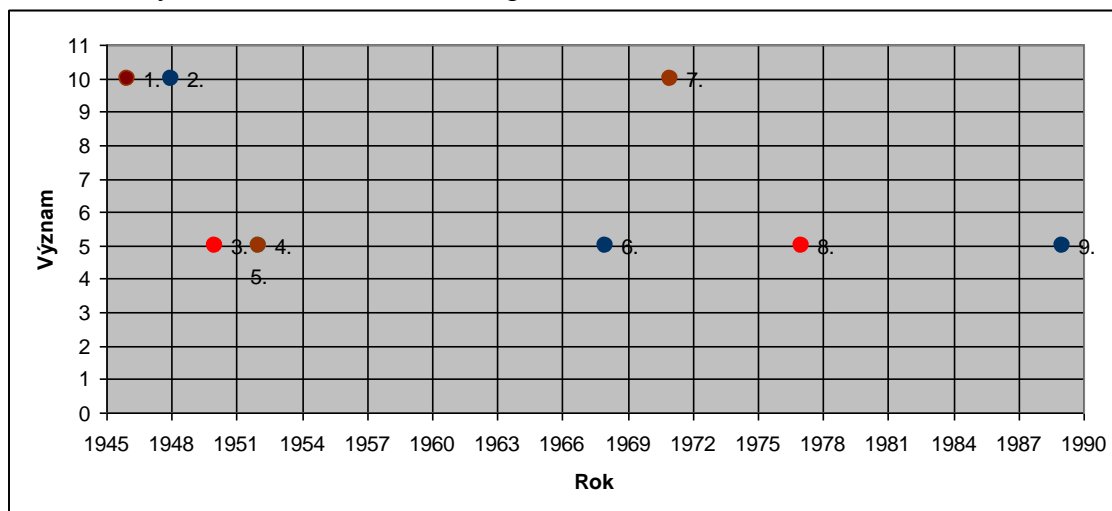
Opatření, které převedlo legislativní úpravu účetnictví pod ministerstvo financí, bylo vyhodnoceno jako událost s přímým vlivem na evidenci hospodářské činnosti. Byly stanoveny formy účetních výkazů či pravidla schvalování a kontroly účetních závěrek podniků.

Politický proces s Miladou Horákovou, měnová reforma a vznik akademie věd byly vyhodnoceny jako události s nepřímým vlivem, neboť zásadním způsobem neovlivnily evidenci hospodářské činnosti.

Okupace Československa, založení Charty 77 či revoluce roku 1989 byly z hlediska historického vývoje významné, nicméně jejich vliv na evidenci hospodářské činnosti byl shledán jako nepřímý.

Na základě komparace charakteristik byl vypracován graf vlivů, které působily na evidenci hospodářské činnosti obyvatel, resp. podniků.

Graf 6: Vlivy 6. období na evidenci hospodářské činnosti

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejdůležitější události s vlivem na evidenci hospodářské činnosti byly zařazeny zákon o účetnictví, komunistický převrat a převedení účetnictví pod pravomoc ministerstva financí.

9. Pád komunismu, období před vstupem do EU

Toto období je ohraničeno rokem 1990, kdy došlo ke vzniku demokratické republiky a rokem 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie.

9.1. Charakteristika období z pohledu politického

V tomto období budou z pohledu politického charakterizovány události v českých zemích a dále události v zahraničí, které významně ovlivnily české země.

9.1.1. Vývoj ve světě

V České a Slovenské federativní republice byl prezidentem Václav Havel. V Německu vládl kancléř Richard von Weizsäcker. Ve Francii byl prezidentem François Mitterrand. Prezidentem Ruské federace byl Boris Jelcin. Ve Velké Británii vládla královna Alžběta II. Ve Spojených státech amerických vládl prezident George H. W. Bush. Roku 1993 vznikla Evropská unie. V roce 1998 vypukla válka v Kosovu. Roku 1999 vstoupila Česká republika do organizace NATO.

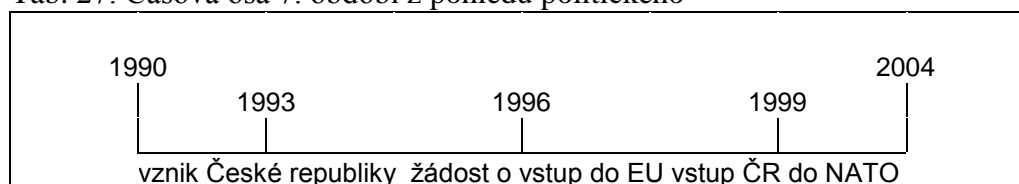
9.1.2. Vývoj v českých zemích

V roce 1990 se po volbách rozpadlo Občanské fórum. Vznikly nové strany, např. Občanské hnutí, vedené Jiřím Dienstbierem, Občanská demokratická strana pod vedením Václava Klause, či Občanská demokratická aliance vedená Danielem Kroupou. Dále byly po komunistické totalitě znovuobnovena Československá strana lidová. Zároveň na Slovensku vzniklo Hnutí za demokratické Slovensko s předsedou Vladimírem Mečiarom. V oblasti zahraniční politiky bylo dosaženo úspěchů. Došlo ke zrušení Varšavské smlouvy, republiku opustily sovětské okupační síly, které zde byly od roku 1968 a Československo spolu s Polskem a Maďarskem vytvořilo seskupení tzv. Visegrádské trojky. Po volbách roku 1992 se ukázaly touhy Slovenska po samostatnosti, které vyústily v zánik Československa k 31.12.1992. Od 1.1. 1993 vznikly na území bývalého Československa dva nové státy – Česká republika a Slovenská republika (Čornej, 1995).

V roce 1996 Česká republika podala žádost o vstup do Evropské unie. Přístupová jednání byla zahájena v roce 1998. Následně byla roku 2003 podepsána smlouva o přistoupení. Vstup republiky do EU následně potvrdilo i referendum v ČR a členských státech. Následně Česká republika vstoupila dne 1.5. 2004 do Evropské unie.

Následně byly tyto události zapracovány do tabulky.

Tab. 27: Časová osa 7. období z pohledu politického

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Mezi nejdůležitější události byly zařazeny: vznik České republiky, žádost o vstup do Evropské unie a vstup ČR do NATO.

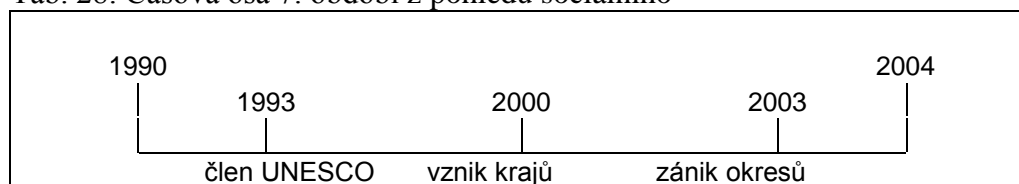
9.2. Charakteristika období z pohledu sociálního

V roce 1993 se Česká republika stala členem organizace UNESCO. V lednu roku 2000 vzniklo v České republice 14 krajů. Roku 2003 přestaly v České republice existovat okresní úřady, jejich pravomoc převzaly obce s rozšířenou působností.

Díky přechodu ekonomiky na tržní hospodářství došlo k rozvoji podnikatelské činnosti. Vznikalo velké množství cestovních kanceláří, což odráželo touhu obyvatel cestovat, zejména na Západ. Svoboda projevu se projevila v nárůstu počtu knih a časopisů. Nové ekonomické možnosti poskytly příležitosti k rozvoji, nicméně zkušenosti obyvatel s podnikáním byly minimální (Čornej, 1993).

Výše zmíněné události byly zařazeny do tabulky.

Tab. 28: Časová osa 7. období z pohledu sociálního

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události, které měly největší vliv na zvolené období, byly zařazeny: přistoupení České republiky do organizace UNESCO v roce 1993, dále vznik krajů roku 2000 a zánik okresů roku 2003.

9.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského

V roce 1992 začal platit zákon č. 563/1991 Sb. o účetnictví. Roku 1993 vznikla Česká národní banka. V roce 1999 vznikla Národní účetní rada.

Po přechodu z centrálně plánované ekonomiky na tržní ekonomiku bylo nutné provést ekonomické reformy, které by tento přechod legislativně upravily. Byla zrušena

omezení v oblasti zahraničního obchodu, byla devalvována koruna a uvolněny ceny (Čornej, 1993).

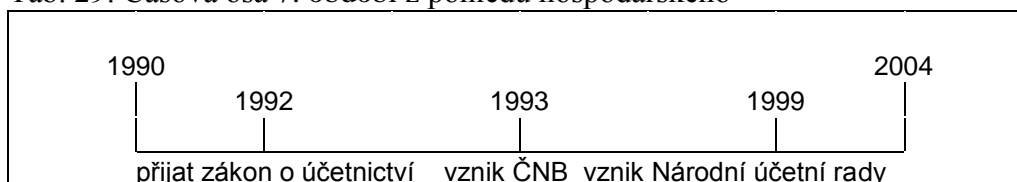
V prvních letech po změně ekonomického systému bylo účetnictví stále upravováno legislativou, přijatou v období plánované ekonomiky. Jednalo se zejména o zákon č. 21/1971 Sb., o jednotné soustavě sociálně ekonomických informací, dále o nařízení vlády z roku 1989 o informační soustavě organizací, vyhlášce ministerstva financí z roku 1971. Účetnictví začalo opět získávat svou funkci, tj. poskytovat informace pro finanční řízení podniku. Nicméně samotný proces obnovy začal až po vzniku České republiky roku 1993 (Malíková, 2009).

Významný vliv na úpravu účetnictví měl zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Tento zákon v sobě zakotvil většinu světově všeobecně uznávaných zásad. Základním východiskem pro vznik tohoto zákona se staly směrnice Evropského společenství. Cílem tohoto zákona bylo získávání transparentních údajů o účetní jednotce z hlediska majtkové, finanční či důchodové situace. Dále bylo nutné získávat srovnatelné údaje o účetnictví, a to jak časově, tak i prostorově. Další normou upravující účetnictví se staly opatření ministerstva financí z roku 1993, která definovala účtovou osnovu, postupy účtování a definováním formy, struktury a obsahu účetních výkazů (Malíková, 2009).

Nicméně nebylo zajištěno souladu národní legislativy a evropských účetních směrnic. Proto bylo nutné tento zákon novelizovat tak, aby byl harmonický s legislativou Evropské unie, zejména 4., 7. a 8. direktivou Rady EU. Tyto změny byly zapracovány od novely zákona a byly přijaty v roce 2003 s působností od 1.1. 2004. Od tohoto roku je účetnictví upravováno zákonem o účetnictví, dále prováděcími vyhláškami ministerstva financí a Českými účetními standardy (Malíková, 2009)."

Výše zmíněné události byly dále zapracovány do tabulky.

Tab. 29: Časová osa 7. období z pohledu hospodářského

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejvýznamnější události byly zařazeny: přijetí zákona o účetnictví roku 1992, dále vznik ČNB roku 1993 a vznik národní účetní rady roku 1999.

9.4. Komparace charakteristik

V rámci charakteristik 7. období byly definovány události, které měly vliv na evidenci hospodářské činnosti obyvatel, resp. podniků. Politické vlivy byly charakterizovány vznikem České republiky roku 1993, dále rokem 1996, kdy Česká republika podala žádost o členství v Evropské unii a vstupem ČR do struktury NATO. Z oblasti sociálních vlivů byly vybrány: vstup ČR do organizace UNESCO v roce 1993, dále vznik krajů v roce 2000 a zánik okresů v roce 2003. Hospodářské události byly charakterizovány přijetím zákona o účetnictví roku 1992, vznikem České národní banky roku 1993 a vznikem Národní účetní rady roku 1999.

Následně byly tyto události ohodnoceny dle vlivu, který měly na evidenci hospodářské činnosti. Vlivy jednotlivých událostí byly hodnoceny jako přímé a nepřímé. Následně byl pro každý vliv stanoven význam, jakým tuto evidenci ovlivnil. Pro vliv přímý byla stanovena hodnota 10, pro vliv nepřímý hodnota 5.

Tabulka 30: Komparace charakteristik 7. období

Pořadí	Rok	Událost	Vliv	Význam
1.	1992	přijet zákon o účetnictví	přímý	10
2.	1993	vznik České republiky	nepřímý	5
3.	1993	ČR člen UNESCO	nepřímý	5
4.	1993	vznik ČNB	přímý	10
5.	1996	žádost o vstup do EU	nepřímý	5
6.	1999	vstup ČR do NATO	nepřímý	5
7.	1999	vznik Národní účetní rady	přímý	10
8.	2000	vznik krajů	nepřímý	5
9.	2003	zánik okresů	nepřímý	5

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Přijetím zákona o účetnictví roku se České republice podařilo znovu definovat význam jeho, který má v tržní ekonomice. Stalo se zdrojem informací pro řízení podniku, ale i státu. Podařilo se také harmonizovat účetní předpisy České republiky s evropskými směnicemi.

Vznik České národní banky umožnil stabilizovat a rozvíjet peněžní soustavu a cenovou stabilitu. Dále umožnil podporovat hospodářský růst či vykonávat dohled nad bankovním trhem a kapitálovým sektorem ekonomiky.

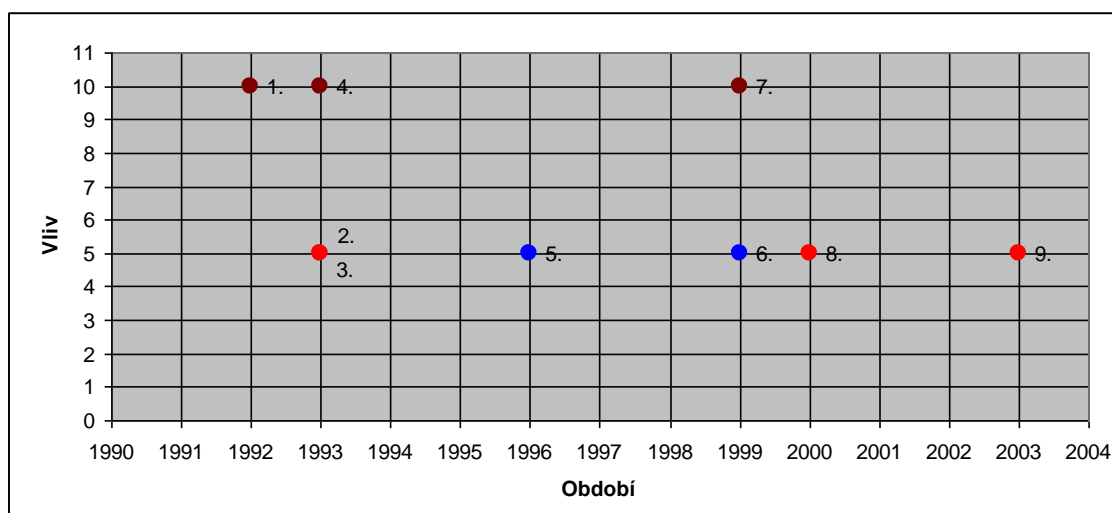
Vznik Národní účetní rady vytvořil nezávislou instituci, která se stala poradním orgánem při tvorbě legislativní úpravy účetnictví a českých účetních standardů. Umožnila také další rozvoj odborné způsobilosti a profesní etiky účetnictví.

Vznik České republiky, její členství v organizacích UNESCO a NATO, či žádost o připojení k Evropské unii byly definovány jako události s nepřímými vlivem.

Vznik krajů roku 2000 a přeměna okresů na obce s rozšířenou působností roku 2003 byly charakterizovány jako události, které evidenci hospodářské činnosti ovlivnily nepřímo.

Na základě komparace jednotlivých událostí, byl vypracován graf událostí, které měly vliv na evidenci hospodářské činnosti obyvatel, resp. podniků.

Graf 7: Vlivy 7. období na evidenci hospodářské činnosti

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události s největším vlivem na evidenci hospodářské činnosti byly zařazeny: přijetí zákona o účetnictví, dále vznik ČNB a založení Národní účetní rady.

10. Období po vstupu ČR do EU

Toto období je vymezeno rokem 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie a rokem 2017.

10.1. Charakteristika období z pohledu politického

V této kapitole budou charakterizovány události v českých zemích a v zahraničí, které ovlivnily evidenci hospodářské činnosti.

10.1.1. Vývoj ve světě

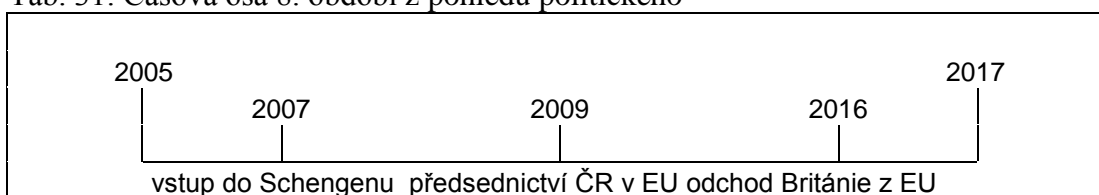
Prezidentem České republiky byl Václav Klaus. Ve Francii vládl prezident Jacques Chirac. V Německu byl kancléřem zvolen Horst Köhler. Královnou Velké Británie byla Alžběta II. Prezidentem Spojených států amerických byl George W. Bush, v Rusku vládl prezident Vladimir Putin. V roce 2010 skončila válka v Iráku. Roku 2016 voliči Velké Británie rozhodli o vystoupení z Evropské unie.

10.1.2. Vývoj v českých zemích

Roku 2007 vstoupila Česká republika do Schengenského prostoru. V roce 2008 podepsala ČR s USA smlouvu o umístění radaru protiraketové obrany v Brdech. V roce 2009 se Česká republika stala předsedající zemí Rady Evropské unie.

Výše zmíněné události byly dále zapracovány do tabulky.

Tab. 31: Časová osa 8. období z pohledu politického

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejdůležitější události byly zařazeny: vstup České republiky do Schengenského prostoru, dále předsednictví ČR v Evropské unii a rozhodnutí občanů Velké Británie o odchodu z EU.

10.2. Charakteristika období z pohledu sociálního

V roce 2005 bylo zahájeno digitální televizní vysílání v České republice. V roce 2010 došlo k havárii na ropné plošině Deepwater Horizon, následný únik ropy způsobil ekologickou katastrofu. Roku 2011 proběhlo v České republice sčítání lidí, domů a

bytů. V roce 2012 Ústavní soud vyslovil souhlas s přímou volbou prezidenta. V roce 2014 začal působit nový obchodní zákoník (zákon o obchodních korporacích).

Výše zmíněné události byly dále zobrazeny v tabulce.

Tab. 32: Časová osa 8. období z pohledu sociálního

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejvýznamnější události byly zařazeny: sčítání obyvatel roku 2011, schválení přímé volby prezidenta a vydání nového obchodní zákoníku roku 2014.

10.3. Charakteristika období z pohledu hospodářského

V roce 2006 získal Edmund S. Phelps Nobelovu cenu za ekonomii. V roce 2007 vypukla americká hypoteční krize. V roce 2011 přestala platit česká bankovka v hodnotě 50 Kč. V roce 2016 došlo k novelizaci české účetní legislativy díky zapracování směrnic Evropského parlamentu.

V roce 2007 díky poklesu úrokové sazby u hypotečních úvěrů došlo ve Spojených státech amerických k výraznému nárůstu objemu těchto úvěrů. Navíc byly banky při poskytování těchto úvěrů podporovány vládou. Došlo však k růstu cen potravin a benzínu, což se projevilo zvýšenou platební neschopností klientů. Tato platební neschopnost vyústila zabavováním nemovitostí klientů bankami. Nicméně rozsah platební neschopnosti byl tak velký, že na trhu s nemovitostmi vznikla větší nabídka než poptávka a ceny nemovitostí začaly klesat, což vyústilo v další finanční ztráty bank. Po krachu banky Lehman Brothers došlo k přeměně hypoteční krize na krizi finanční. Banky začaly omezovat poskytování úvěrů a firmy se díky tomu dostaly do finančních či existenčních potíží. Krize vyústila v celosvětový růst nezaměstnanosti, poklesu výkonu ekonomiky a recesi.

Následně byly charakterizované události zaneseny do tabulky.

Tabulka 33: Časová osa 8. období z pohledu hospodářského

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi nejvýznamnější události byly zařazeny: hypoteční krize roku 2007, ukončení platnosti bankovky s hodnotou 50 Kč a novelizace účetnictví roku 2017.

10.4. Komparace charakteristik

Mezi události, které ovlivnily evidenci hospodářské činnosti byly zařazeny z hlediska politického: vstup České republiky do Schengenského prostoru, předsednictví ČR v Radě Evropské unie a hlasování obyvatel Velké Británie o odchodu z EU. Mezi sociální vlivy byly zařazeny: sčítání obyvatel roku 2011, schválení přímé volby prezidenta roku 2012 a nový obchodní zákoník z roku 2014. Události s hospodářským vlivem byly charakterizovány hypoteční krizí roku 2007, ukončením akceptace bankovky a novelizací účetnictví roku 2016.

Následně byly tyto události ohodnoceny dle vlivu, který měly na evidenci hospodářské činnosti. Vlivy jednotlivých událostí byly hodnoceny jako přímé a nepřímé. Následně byl pro každý vliv stanoven význam, jakým tuto evidenci ovlivnil. Pro vliv přímý byla stanovena hodnota 10, pro vliv nepřímý hodnota 5.

Tabulka 34: Komparace charakteristik 8. období

Pořadí	Rok	Událost	Vliv	Význam
1.	2007	vstup ČR do Schengenu	nepřímý	5
2.	2007	hypoteční krize	nepřímý	5
3.	2009	předsednictví ČR v EU	nepřímý	5
4.	2011	zánik bankovky	nepřímý	5
5.	2011	sčítání obyvatel	nepřímý	5
6.	2012	přímá volba prezidenta	nepřímý	5
7.	2014	nový obchodní zákoník	přímý	10
8.	2016	odchod Velké Británie z EU	nepřímý	5
9.	2016	novelizace účetnictví	přímý	10

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Vypracování a přijetí nového obchodního zákoníku roku 2014 umožnilo charakterizovat základní podmínky pro fungování obchodních korporací, jejich orgánů a zánik těchto korporací. Přispělo tak k rozvoji a stabilizaci podnikatelské činnosti.

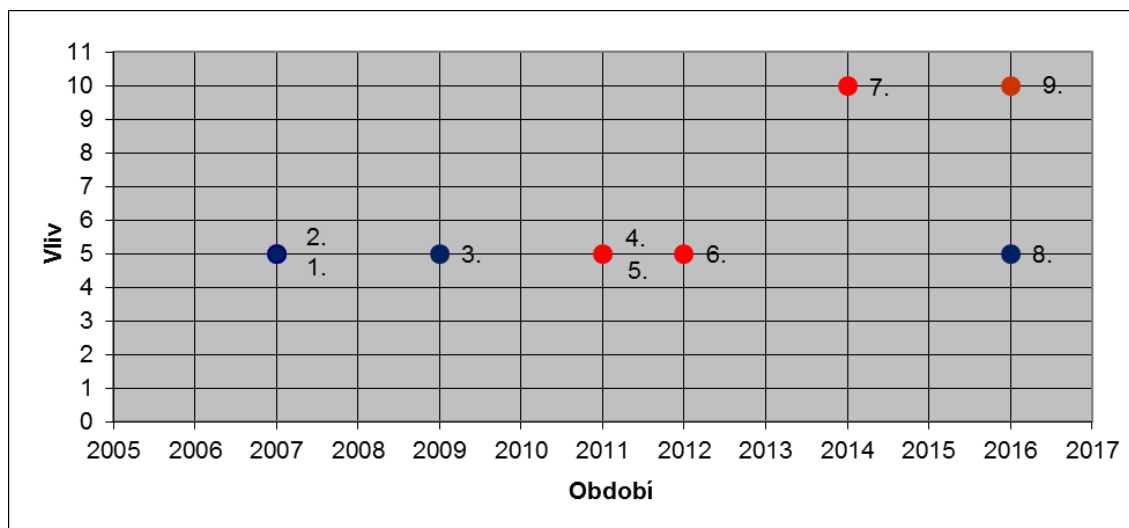
Novelizace zákona o účetnictví roku 2016 zapracovala do české legislativní úpravy směrnice Evropského parlamentu a rady. Tyto změny spočívaly v novém členění účetních jednotek, dále v zavedení jednoduchého účetnictví a v upravení evidování změny stavu zásob a aktivace.

Vstup České republiky do Schengenského prostoru, předsednictví ČR v Radě Evropské unie či odchod Velké Británie z EU byly vyhodnoceny jako události s nepřímým vlivem na evidenci hospodářské činnosti.

Vypuknutí hypoteční krize roku 2007, ukončení platnosti bankovky, sčítání obyvatel roku 2011 či ustanovení přímé volby prezidenta, byly události, které evidenci hospodářské činnosti ovlivnily nepřímo.

Na základě komparace jednotlivých událostí, byl vypracován graf událostí, které měly vliv na evidenci hospodářské činnosti obyvatel, resp. podniků.

Graf i: Vlivy 8. Období na evidenci hospodářské činnosti

Zdroj: vlastní vypracování, 2017

Mezi události, které nejvíce ovlivnily evidenci hospodářské činnosti, byly zařazeny: přijetí nového obchodního zákoníku roku 2014 a novelizace zákona o účetnictví roku 2016.

Závěr

Cílem této práce bylo rozčlenit zvolené období na jednotlivé etapy. Dále charakterizovat události, které na jednotlivé etapy nejvíce působily či definovat vlivy a dopady těchto událostí na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků.

V prvním období, vymezeném roky 1743 a 1790, byla tato evidence jednoznačně ovlivněna zavedením Tereziánského katastru, novým způsobem statistického třídění a zavedením kamerálního účetnictví. Zavedení kamerálního účetnictví v českých zemích umožnilo vést přesnou a přehlednou evidenci hospodářské činnosti. Tereziánský katastr a nový způsob statistického třídění umožnily získávat do této evidence kvalitní a spolehlivé podklady.

V následujícím období, které bylo vymezeno roky 1790 a 1848, formovala evidenci hospodářské činnosti Francouzská revoluce, zavedení nového občanského zákoníku a dopravní revoluce. Všechny tyto události způsobily rozvoj činností, které tato evidence zachycovala.

Evidence hospodářské činnosti byla dále ovlivněna událostmi v období let 1848 až 1918, a to zejména vydáním obchodního zákoníku a ústavy, zrovnoprávněním češtiny s němčinou a vznikem Československé republiky. Díky vydání ústavy a obchodního zákoníku došlo k první úpravě evidence hospodářské činnosti. Zrovnoprávnění češtiny s němčinou na území Rakouska-Uherska umožnilo další rozvíjení hospodářské činnosti, neboť právní úprava byla srozumitelná více obyvatelům monarchie. Vznik Československé republiky pak položil základy této evidence v českých zemích.

Sepsání československé ústavy definovalo právní rámeček evidence hospodářských činností. Založení České národní banky stabilizovalo měnovou a finanční situaci Československa a spolu s vydáním učebnice účetnictví pomohlo dále tuto evidenci rozvíjet a šířit mezi obyvatele. Všechny tyto události období let 1918 až 1939 položily základy evidenci hospodářské činnosti.

Události let 1939 až 1945 byly charakterizovány převzetím československých úřadů německou okupační správou. V tomto období byla evidence hospodářské činnosti definována zejména potřebami válečného průmyslu. Zavedení nové měny umožnilo stabilizovat finanční situaci a tím přispělo k poválečné obnově hospodářství i jeho evidenci.

Následující období v rozmezí let 1945 až 1990 ovlivnilo evidenci hospodářské činnosti díky novému zákonu o účetnictví, který definoval účetní postupy, zápisy či oceňování majetku. Následný přechod ke komunistickému režimu degradoval úkoly účetnictví na pouhý statistický výkaz o plnění plánu. Nicméně v rámci převedení legislativy pod ministerstvo financí došlo k dalšímu zpřesnění, zejména v oblasti účetních výkazů či účetních závěrek.

Období let 1990 až 2004 bylo charakterizováno přerodem centrálně plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku. Tento přerod vyústil v přijetí nového zákona o účetnictví, který navrátil účetnictví jeho primární účel – poskytovat informace pro finanční řízení a rozhodování. Vznik České národní banky umožnil stabilizaci a rozvíjení peněžní soustavy a finančních trhů. Národní účetní rada po svém založení stala poradním orgánem při tvorbě účetní legislativy a přispěla tak k dalšímu rozvoji účetnictví.

Období od roku 2004 do současnosti je definováno zejména vstupem České republiky do Evropské unie a následnou harmonizací české a evropské účetní legislativy. Přijetí nového obchodního zákoníku umožnilo rozvoj ekonomické činnosti obyvatelstva, resp. podniků.

Všechny tyto události jednoznačně ovlivnily vývoj evidence hospodářské činnosti. Je tedy možné potvrdit předpoklad: Na základě komparace charakteristik období z pohledu politického, sociálního a hospodářského lze definovat hlavní vlivy a formulovat dopad těchto vlivů na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Periodizační celky časového úseku.....	10
Tabulka 2: Časová osa periodizačních celků.....	11
Tabulka 3: Časová osa 1. období z pohledu politického.....	13
Tabulka 4: Časová osa 1. období z pohledu sociálního.....	17
Tabulka 5: Časová osa 1. období z pohledu hospodářského.....	21
Tabulka 6: Komparace charakteristik 1. období.....	22
Tabulka 7: Časová osa 2. období z pohledu politického.....	27
Tabulka 8: Časová osa 2. období z pohledu sociálního.....	29
Tabulka 9: Časová osa 2. období z pohledu hospodářského.....	31
Tabulka 10: Komparace charakteristik 2. období.....	32
Tabulka 11: Časová osa 3. období z pohledu politického.....	36
Tabulka 12: Časová osa 3. období z pohledu sociálního.....	39
Tabulka 13: Časová osa 3. období z pohledu hospodářského.....	42
Tabulka 14: Komparace charakteristik 3. období.....	43
Tabulka 15: Časová osa 4. období z pohledu politického.....	48
Tabulka 16: Časová osa 4. období z pohledu sociálního.....	49
Tabulka 17: Časová osa 4. období z pohledu hospodářského.....	52
Tabulka 18: Komparace charakteristik 4. období.....	53
Tabulka 19: Časová osa 5. období z pohledu politického.....	57
Tabulka 20: Časová osa 5. období z pohledu sociálního.....	58
Tabulka 21: Časová osa 5. období z pohledu hospodářského.....	59
Tabulka 22: Komparace charakteristik 5. období.....	60
Tabulka 23: Časová osa 6. období z pohledu politického.....	64
Tabulka 24: Časová osa 6. období z pohledu sociálního.....	65

Tabulka 25: Časová osa 6. období z pohledu hospodářského.....	67
Tabulka 26: Komparace charakteristik 6. období.....	68
Tabulka 27: Časová osa 7. období z pohledu politického.....	71
Tabulka 28: Časová osa 7. období z pohledu sociálního.....	77
Tabulka 29: Časová osa 7. období z pohledu hospodářského.....	72
Tabulka 30: Komparace charakteristik 7. období.....	73
Tabulka 31: Časová osa 8. období z pohledu politického.....	75
Tabulka 32: Časová osa 8. období z pohledu sociálního.....	76
Tabulka 33: Časová osa 8. období z pohledu hospodářského.....	77
Tabulka 34: Komparace charakteristik 8. období.....	77
Graf 1: Vlivy 1. období na evidenci hospodářské činnosti.....	24
Graf 2: Vlivy 2. období na evidenci hospodářské činnosti.....	33
Graf 3: Vlivy 3. období na evidenci hospodářské činnosti.....	44
Graf 4: Vlivy 4. období na evidenci hospodářské činnosti.....	54
Graf 5: Vlivy 5. období na evidenci hospodářské činnosti.....	61
Graf 6: Vlivy 6. období na evidenci hospodářské činnosti.....	69
Graf 7: Vlivy 7. období na evidenci hospodářské činnosti.....	74
Graf 8: Vlivy 8. období na evidenci hospodářské činnosti.....	78

Seznam použité literatury

- 1) BĚLINA, Pavel. *Dějiny zemí Koruny české: učebnice*. 3. vyd. Praha: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-006-3.
- 2) ČAPKA, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-51-6.
- 3) ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české: učebnice*. 3. vyd. Praha: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-005-5
- 4) DEJMEK, Jindřich. *Zrod nové Evropy: Versailles, St-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*. Praha: Historický ústav, 2011. ISBN 978-80-7286-188
- 5) FIALOVÁ, Ludmila a kol. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 2., dopl. Praha: Mladá fronta, 1998. Patriae. ISBN 80-204-0720-0
- 6) GILBERT, Martin. *Druhá světová válka: úplná historie*. Praha: BB/art, 2006. ISBN 80-7341-933-5.
- 7) JANHUBA, Miloslav. *Základy teorie účetnictví*. V Praze: Vysoká škola ekonomická, Nakladatelství Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0852-4
- 8) KOVÁŘ, Matěj Radoslav. *Všeobecné dějiny: Dějiny zemí mocnářství Rakousko-Uherského se zvláštním zřetelem k zemím koruny české/mládeži nižších škol středních a občanských vypravuje M.R. Kovář*. 1. Praha: I.L. Kober, 1872
- 9) MALÍKOVÁ, Olga a Josef HORÁK. *České účetnictví v kontextu historického vývoje a analýza vybraných faktorů hodnotově ovlivňujících účetní výkaznictví: monografie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-557-0
- 10) PEKAŘ, Josef. *Dějiny československé*. 2. vyd. Praha: Agentura Tip Š, 1991. ISBN 80-900354-2-6
- 11) SLAVÍČKOVÁ, Pavla a Zdeněk PUCHINGER. *Malé dějiny účetnictví v českých zemích před rokem 1989*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4301-0.
- 12) ŠAROCHOVÁ, Gabriela V., Pavel BĚLINA, Jiří KAŠE, Jan Pavel KUČERA a Jaroslav CUHRA. *České země v evropských dějinách*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-793-9

Abstrakt

HRUŠKA, Václav. *Historie účetnictví v českých zemích*. Diplomová práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 80 s., 2017

Klíčová slova: historie účetnictví, evidence hospodářské činnosti,

Předložená práce je zaměřena na historii účetnictví v českých zemích od roku 1743 po rok 2017. Tento časový úsek byl rozdělen dle historických milníků do jednotlivých úseků. Na základě studia literatury byla provedena deskripce každého úseku. Dále byly definovány vlivy z hlediska politického, sociálního a hospodářského, které mohly mít dopad na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků. Geograficky byla práce soustředěna pouze na prostor českých zemí. Hlavním výstupem bylo ověření předpokladu, že na základě komparace jednotlivých období lze definovat hlavní vlivy a formulovat dopad těchto vlivů na evidenci hospodářské činnosti obyvatelstva, resp. podniků. Na základě definování vlivů a formulování dopadů těchto vlivů byl tento předpoklad potvrzen.

Abstract

HRUŠKA, Vaclav. *History of accounting in the Czech Republic*. Dissertation. Pilsen: Faculty of Economics, University of West Bohemia in Pilsen, 80 p., 2017

Key words: history of accounting, records of economical activities,

This dissertation is focused on the history of accounting in the Czech Republic from 1743 to 2017. This time period was divided into individual sections according to the historical milestones. Each section was described on the basis of literary research. Additionally, the effects were defined, from the points of political, social and economic view, which may have influenced the records of economical activities of the population or enterprises. This dissertation is geographically located only to the lands of the Czech Republic. The main contribution of this dissertation was to verify the assumption, that on the bases of the comparison of individual periods can be defined the main effects and impacts of these effects on the records of economical activities of the population or enterprises. This assumption was confirmed.